

ESTAVA DE PARRANDA!

La rumba catalana en la matèria de música a l'Educació
Secundària Obligatòria a Catalunya

Maria Rosa Pons Tena

Curs 2022-23 MUFPEO-09UV

Treball de Fi de Màster de l'Especialitat en Música - G14 [MUFPEO-09UV]

Directora del TFM: Mercè Bosch Sanfélix

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

30/05/2023

UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

Màster Universitari

**Formació del Professorat
d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat**

FACULTAT D'EDUCACIÓ, TRADUCCIÓ I CIÈNCIES HUMANES

UVIC | UVIC-UCC

RESUM

Aquest Treball de Fi de Màster explora l'aplicació de la rumba catalana en el marc de la matèria de música de l'Educació Secundària Obligatòria a Catalunya. Ofereix una visió global de l'ús d'aquest gènere en l'ESO i mostra els beneficis que aporta tant als estudiants que formen part de la comunitat gitana a Catalunya com a la resta d'estudiants. Aquesta revisió s'ha realitzat mitjançant entrevistes, l'estudi de diferents recursos educatius i la consulta de la bibliografia més actualitzada sobre el tema.

RESUMEN

Este trabajo de Fin de Máster explora la aplicación de la rumba catalana en el marco de la materia de música de la Educación Secundaria Obligatoria en Cataluña. Ofrece una visión global del uso de este género en la ESO y muestra los beneficios que aporta tanto a los estudiantes que forman parte de la comunidad gitana en Cataluña como al resto de estudiantes. Esta revisión se ha realizado por medio de entrevistas, el estudio de diferentes recursos educativos y la consulta de la bibliografía más actualizada sobre el tema.

ABSTRACT

This Master's thesis explores the study of the Catalan rumba as a topic of the music subject in Secondary Education in Catalonia. It offers an overview of the use of this genre in ESO and shows the benefits it brings both to students who are part of the Roma community in Catalonia and to the rest of the students. This review has been carried out through interviews, the study of different educational resources and the consultation of the most updated bibliography on the subject.

Agraïments

M'agradaria expressar el meu agraïment més sincer a totes les persones que han col·laborat amb l'elaboració d'aquest treball de fi de màster, sense el seu acompanyament i ajut aquest treball no hagués pogut ser possible.

En primer lloc, agrair a la meva tutora Mercè Bosch, el seu acompanyament en qualitat d'experta i els seus consells. Gràcies al seu seguiment durant aquests mesos, la seva dedicació constant i coneixement compartit; elements clau per la realització d'aquest treball.

Al professorat del màster, per haver compartit el seu coneixement i experiències per tal de reflectir en nostraltres la voluntat de ser millor professionals i l'il·lusió de preparar als futurs adolescents com a nous integrants de la societat.

Al suport incondicional del meu entorn i família, pels estímuls, estar sempre al meu costat, paciència, ser un punt de recolzament indispensable. Tot el suport emocional i forces m'han sigut vitals per seguir endavant.

A les persones que han col·laborat amb les entrevistes, i han compartit les seves opinions i experiències. Gràcies al temps compartit i la recopilació de les dades. Sense elles no s'hagués pogut tenir una visió real en aquesta investigació.

A totes les persones que de forma directa o indirecta han tingut relació amb l'elaboració d'aquest. Aquestes han col·laborat en el meu creixement acadèmic i personal, tant vital per finalitzar aquesta etapa.

(La rumba) Estava present a totes les festes importants. Però van passar els anys, es va desacreditar i va quedar marginada. En acabat, va arribar un moment que a la salsa se li va dir rumba. Aquest ha estat el problema i és el que s'ha d'intentar solucionar, si no, perdríem una cosa que és nostra. Per aquest motiu **hem d'ensenyar què és la rumba catalana** i saber distingit què és el que estem fent.

Peret

ÍNDEX

1. Introducció	8
2. Objectius del treball	9
3. Marc Teòric	10
3.1. Relació socioeducativa de la comunitat gitana	10
3.1.1. Estat de la qüestió a Espanya	11
3.1.2. Estat de la qüestió a Catalunya	17
3.2. Marc normatiu	18
3.2.1. Normativa que regula l'educació en l'àmbit general	18
3.2.2. Competències específiques	19
3.3. La Rumba catalana	22
3.3.1. Context històric i cultural de la Rumba Catalana	22
3.3.2. Particularitats del gènere	24
3.3.3. Diferència entre la rumba catalana i la rumba flamenca	26
3.4. L'actualitat de la comunitat gitana i la rumba	28
3.5. Principis pedagògics	28
4. Marc metodològic	30
4.1. Revisió de la rumba catalana en el marc educatiu	30
4.1.1. Llibres de text	31
4.1.2. Propostes didàctiques musicals	36
4.1.3. Cançoners	44
4.1.4. Activitats fora de l'aula de música	46
4.1.5. Formació docent	48
4.2. Testimonis i experiències	50
4.2.1 La mirada del docent	50
4.2.2 La mirada del poble gitano català	53
4.3. Altres propostes didàctiques	56
4.3.1. Els garrotins	56
4.3.2. El ball de gitanes	57
5. Conclusions	58
6. Bibliografia	60
Annexes	69
Annex 1. Dades extretes a partir de la revisió de llibres de text	69
Annex 2. Transcripció entrevistes al professorat	70
Entrevista 1: Ana Falcó	70
Entrevista 2: Carlos Bayolo	73
Entrevista 3. Eulàlia Garcia	75
Entrevista 4: Maite Lopeandia	78
Entrevista 5: Maria Jesús Cullaré	80
Entrevista 6: Sara Sambola	84
Entrevista 7: Xavier Iglesias	86
Annex 3. Transcripció entrevista Sam Garcia	89

ÍNDIX DE GRÀFICS

Gràfic 1. Dades escolarització	12
Gràfic 2. Estils de música més treballats	49

ÍNDIX DE TAULES

Taula 1. Comparació rumba catalana i flamenca	27
Taula 2. Dades de la revisió de llibres de text	67

1. Introducció

L'espurna d'aquest projecte neix de la combinació de l'observació activa en el marc de l'assignatura de **pràctiques** del Màster en l'Institut Escola El Martinet a Ripollet i la nova demanda de la comunitat gitana, artistes i músics de Catalunya perquè la **rumba catalana** sigui **reconeguda per la UNESCO** com a patrimoni cultural immaterial de la humanitat (Ballesteros, 2022).

Com bé afirma Sam Garcia ([Annex 3](#)), Director de l'EcoMuseu Urbà Gitano de Barcelona, la rumba es troba en la música festiva de l'estat espanyol. Observant l'atracció que provoca el gènere musical de la rumba, a aquest treball, es vol **estudiar els elements potencials del gènere musical** com a **pauta de reclam** de la comunitat gitana i per **perpetuar-lo**, ja que es tracta d'una de les músiques esporògenes del territori català (Casellas, 2013). Concretament, el projecte està pensat pel foment de la inclusió i la divulgació de la cultura catalana en l'espai educatiu a Catalunya.

Així doncs, el treball present no té la finalitat de ser aplicat a cap context socioeducatiu, sinó la d'**aprofundir en el gènere musical abordant-lo com una eina útil** en la programació del professorat de música per **connectar** millor amb el seu alumnat.

2. Objectius del treball

- Estudiar els **elements potencials de la rumba catalana** com a reclam **identitari** per la comunitat gitana en la realitat escolar a Catalunya.
- Aprofundir en el gènere musical abordant-lo com una **eina útil en la programació** del professorat de música de l'Educació Secundària Obligatòria a Catalunya.

3. Marc Teòric

El marc teòric del treball es centra en dos àmbits principals: pedagògic i musicològic. En l'àmbit pedagògic, s'explora la situació socioeconòmica de la comunitat gitana a nivell estatal i regional, en concret a Catalunya. També s'ubica el marc normatiu de la matèria de música i s'analitzen les competències específiques en respecte el gènere estudiat, la rumba catalana. A més a més, s'exposa com la comunitat gitana es relaciona en vers el gènere musical i finalment, s'argumenta l'ús de la rumba catalana a l'aula a partir de principis pedagògics, en consonància amb les perspectives socioconstructivistes. Aquesta última secció prepara el terreny per l'apartat del marc metodològic on es revisaran diferents pràctiques i recursos per impartir les competències específiques de la matèria de música a partir de la rumba catalana.

En l'àmbit musicològic, es desenvolupa una recerca al voltant del gènere de la rumba catalana. Aquesta inclou una descripció del seu recorregut històric, les característiques musicals distintives, i quin és el seu desenvolupament en el context social i cultural. Per enriquir aquesta secció, s'ha comptat amb les paraules de Sam Garcia, director de l'EcoMuseu Gitano de Barcelona, el qual ens ha proporcionat coneixements de primera mà gràcies a la seva experiència i expertesa.

Aquests dos àmbits emprats, el musicològic i el pedagògic, es complementen per tal d'obtenir una visió més ampla i holística de l'ús de la rumba catalana en les aules de l'educació secundària.

3.1. Relació socioeducativa de la comunitat gitana

A partir dels anys 50 i 60, la comunitat gitana comença a ser sedentària la qual cosa va tenir una conseqüència en la seva escolarització (Fundació Pere Tarrés, 2001). Així doncs, actualment, partim sobre un escenari on tres i quatre generacions han tingut accés a algun centre educatiu. Tanmateix, la seva relació amb les institucions educatives, encara ara, s'està consolidant.

3.1.1. Estat de la qüestió a Espanya

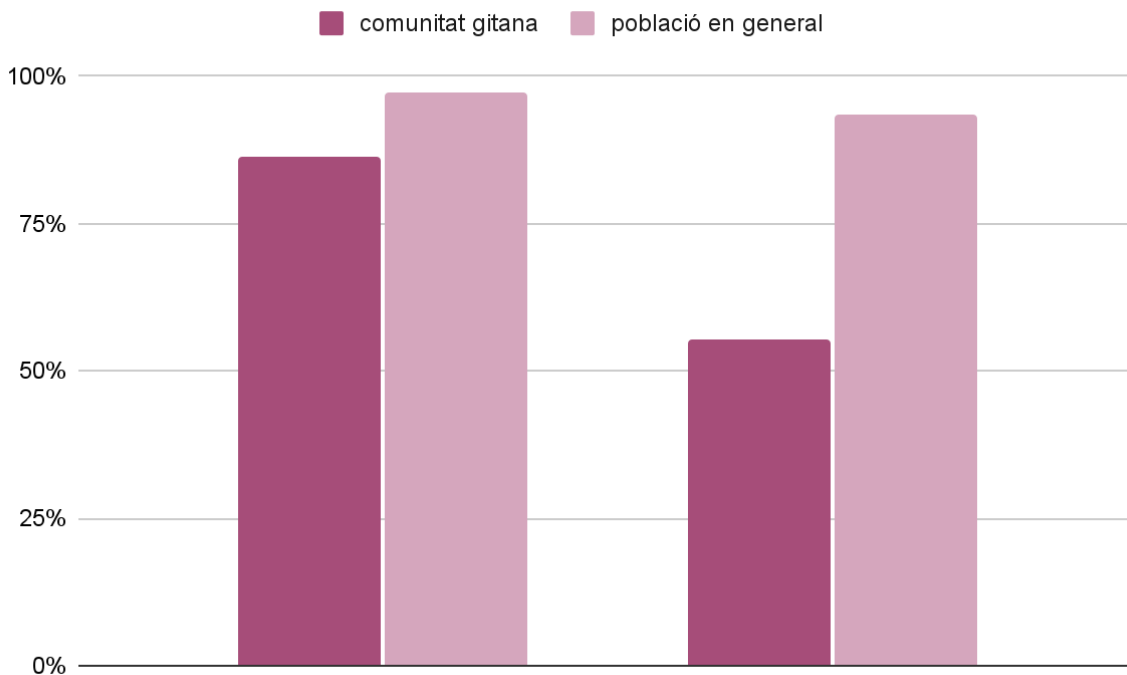
Segons dades extretes a partir *El alumnado gitano en secundaria: Un estudio comparado* (2013), elaborat conjuntament per la Fundación Secretariado Gitano i diversos Ministeris del Govern espanyol, es pot afirmar que el **nivell educatiu** de la comunitat gitana està molt **per sota** del conjunt de la població espanyola. És a dir, existeix una gran escletxa entre els estudiants que formen part de la comunitat gitana i els que no.

Només fa trenta anys que la població gitana espanyola s'ha incorporat al sistema educatiu. En aquest període de temps, relativament curt, l'evolució positiva és molt notoria: **l'exclusió** ha esdevingut **escolarització** (passant prèviament per una escolarització **segregadora** a través de les **escoles pont**¹).

Actualment, l'índex d'escolarització en l'etapa de primària és molt elevat (fet que en el passat no era concebible). Tanmateix, el desequilibri comença a fer-se notòri entre les possibilitats dels joves gitanos al accedir a l'educació secundària i en la possibilitat de completar els estudis obligatoris. Un **64%** de l'alumnat gitano entre les edats de **16 i 24 anys no finalitzen** els estudis obligatoris **respecte al 13% del conjunt de l'alumnat**.

El descens més elevat es troba entre l'edat dels 15 i 16 anys. Coincidint en el final de l'etapa de l'ESO, les dades indiquen que, del 86,3% d'alumnat gitano es troba escolaritzat a l'inici de l'etapa, el percentatge davalla fins un 55,5% al complir els 16 anys. Aquestes dades poden ser comparades respecte el conjunt general de la població, on la relació està del 97,7% al 93,5%. S'ha registrat que el curs on hi ha més abandonament escolar es troba en el segon curs de la ESO i l'edat en que més es produeix aquest fet és als 16 anys.

¹ Les escoles pont van ser creades durant la dècada dels anys 80 en el territori espanyol. Eren escoles públiques però exclusives per alumnat gitano amb situació de marginació. Aquestes provocaven l'exclusió i la segregació. La intenció d'aquestes era preparar a l'alumnat per a que continuessin l'escolarització en les escoles públiques normalitzades. No obstant això, el resultat esperat no es va aconseguir. Molts pocs van arribar a fer el canvi. (Viejo, 2019).

Gràfic 1. Dades escolarització. Font: confecció pròpia a partir de les dades de *Fundación Secretariado Gitano* (s. d.) (2013).

Accions nacionals per revertir la situació

A Espanya, des del 2010, s'han formulat diferents **plans d'acció** per revertir les dades que situen la comunitat gitana en diversos punts de risc d'exclusió social. Algunes de les propostes són:

- *Estrategia Nacional para la Inclusión de la Población Gitana en España 2012-2020*
- *Estrategia Nacional para la Igualdad, Inclusión y Participación del Pueblo Gitano 2021-2030* (vigent) (Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030, s. d.)

La implementació de l'estratègia que es troba activa actualment (la segona esmentada) es situa com a **objectiu prioritari** a dos dels programes més importants de l'Estat, els quals marquen les seves directrius:

- *Marco de programación 2021-2030 europeo para la Igualdad, la Inclusión y la Participación de la Población Gitana*
- *Agenda 2030*

A més a més, aquesta es **fonamenta** amb els **postulats** que es regulen a:

- *Plan de Acción Antirracismo de la Unión Europea (2020-2025)*

- *Estrategia de la Unión Europea sobre los Derechos de las Víctimas 2020-2025*
- *Estratègia de la Unió Europea per la Igualtat de Gènere*

El Govern espanyol, aprovant aquesta estratègia, es compromet a vetllar per la cohesió i el progrés social de la població gitana. Així mateix, garanteix la perpetuació dels objectius treballats a les estratègies anteriors a les àrees **d'educació**, treball, salut i vivenda; incidint també en la inclusió social, la igualtat i la participació ciutadana. Compta amb perspectiva de gènere i de diversitat, incloent també la lluita contra la discriminació i l'antigitanisme (Ministeri de Derechos Sociales y Agenda 2030, s. d.).

L'apartat d'educació d'aquesta estratègia posa en evidència que l'evolució és lenta però positiva respecte al nivell educatiu assolit per la comunitat gitana durant l'última dècada i mitja. Tanmateix, els impactes de la creixent esletxa digital i de la pandèmia impedeixen assolir tots els objectius pautats en l'anterior estratègia; el termini de la qual just finalitzava el 2020.

Objectius estatals de l'estratègia vigent

Els **objectius** principals són:

1. Reduir al mínim la població analfabeta i sense estudis
2. Millorar els resultats en l'etapa de l'ESO i promoure que aquestes puguin accedir la tercera etapa d'educació
3. Facilitar l'accés a les tecnologies i l'educació digital

Un dels indicadors importants a tenir en compte és el de **gènere**. La proporció de les dones gitanes sense estudis està 10 punts per sobre respecte els homes gitanos. En conseqüència hi ha moltes menys dones graduades amb els estudis primaris, secundaris o superiors.

Una altra de les dificultats que es presenta per aquest col·lectiu és la **digitalització de l'educació**. La manca d'equipament informàtic o del control de les competències bàsiques impedeixen rebre una educació de qualitat, el qual és un dret bàsic, i té conseqüències greus per al progrés i l'assoliment dels objectius pedagògics.

Principals línies d'acció estatals

Així doncs, les línies d'acció emprades per l'Administració General de l'Estat van dirigides a programes de **suport econòmic** per garantir l'escolarització, la segregació i l'abandó escolar.

La **formació** del professorat és una aposta clau en aquest procés. El focus es centra en **crear vincles de confiança** i donar eines d'atenció escolar. També es posa accent en la coneixença dels docents dels orígens del poble gitano per tal d'incloure la diversitat a l'aula i la promoció de la seva cultura.

Les orientacions d'actuació i les iniciatives en matèria d'educació són dissenyades i aplicades en perspectiva de gènere. Des d'aquesta premissa, les accions que es desenvolupin tindran un **enfocament de gènere de forma interseccional** amb la finalitat de reduir aquesta diferència educativa entre els alumnes i les alumnes gitanes.

Una de les eines facilitades ha estat el compartir **referents propis** amb experiències de recorregut exitós per tal de crear un efecte rebot positiu en l'alumnat gitano.

A través de programes com *Educa Digital* o el *Programa de Competencias Digitales para la Infancia* es busca reduir la **diferència digital** ja sigui amb l'entrega de recursos o amb l'educació per tal d'adquirir les competències pertanyents.

Es realitzen accions i grups de treball per tal d'incloure i contextualitzar la cultura del poble gitano. D'aquesta forma es vol lluitar contra la discriminació i l'antigitanisme, així com per promoure coneixement i la percepció de la resta de la població respecte la comunitat gitana. La *Dirección General de Diversidad Familiar y Servicios Sociales* (2021) anota que "*la convivencia intercultural y la lucha contra la discriminación y el antigitanismo requieren de un ejercicio de intercambio y transferencia de conocimientos sobre la historia y la cultura del pueblo gitano*" (p.23).

Es contempla també l'impuls d'actuacions per **comunitats autònomes i entitats locals**. Orientacions perquè en els respectius territoris es treballi per la participació, la igualtat i la inclusió de la comunitat gitana. Tenint en compte la coherència i la connexió entre els diferents plans i programes que a nivell

regional i local (Dirección General de Diversidad Familiar y Servicios Sociales, 2021).

Presència, absència i percepció als llibres de text

El treball per la inclusió suposa reconèixer la diversitat social i cultural dels centres educatius en un diàleg igualitari que garanteixi el progrés de l'alumnat. L'utilització dels **llibres de text** en el desenvolupament del currículum, programacions, metodologia i avaluació, otorguen un immens **poder sobre les relacions socials** a l'aula.

El **Grupo de Trabajo de Educación del Consejo Estatal del Pueblo Gitano** és un col·lectiu que vetlla pel desenvolupament dels objectius que en matèria educativa establertes per les Estratègies anteriorment esmentades (García et al., 2017). Està integrat per representants dels moviments associatius gitanos, representants de diferents Departaments de l'Administració General de l'Estat i experts en la matèria amb el fi d'abordar tot el relacionat a l'atenció educativa de la població gitana. També treballa amb ens d'alt rang governamental com el **Consejo Estatal del Pueblo Gitano** (organisme col·legiat interministerial creat al 2005).

Aquest, coincidint amb altres grups d'investigació com el Grupo Eleuterio Quintanilla (2002), denuncia que el currículum no està definit exclusivament per l'Administració educativa ni per la programació docent, sinó per les **empreses editorials**. Critiquen que aquestes, interpretant la normativa, fixen els currículums per nivells i/o àrees de coneixement, estableixen el que l'estudiant ha d'aprendre i el professorat ha d'ensenyar (en cas de l'ús d'aquests per impartir la docència).

Aquesta també ha tingut en compte altres investigacions prèvies, Calvo Buezas (1989), GEQ (1998) i AECGIT (2003), on concluen que l'absència i la deformació dels gitanos en els llibres de text forma part del **currículum ocult** de l'educació.

Les conclusions, extretes el 2017, van partir de l'anàlisi de fins a 40.000 pàgines d'un total de 221 llibres de text. A la mostra seleccionada només sorgien, de forma explícita, 32 referències en el poble i la cultura gitana (és a dir, **un**

0'08%). Aquestes dades comparteixen que la divulgació de la comunitat gitana en els llibres de text **és insuficient** i no reflecteix la pluralitat cultural present al nostre país.

García et al. (2017) conclouen que als llibres de text en diferents àmbits i ocasions s'ha tractat de transmetre la idea de diversitat. No obstant això, l'absència generalitzada de les persones gitanes normalitzen que aquest col·lectiu sigui invisible cap a ulls de la societat. En qualsevol cas, la indiferència o el descuit del poble gitano en les pàgines dels llibres escolars és un fet que reflecteix la **discriminació** viscuda per la comunitat gitana.

Aquestes omissions són encara més greus quan el temari tractat "**obvia deliberadament**" al col·lectiu. S'han detectat fins a 70 unitats didàctiques que no mencionen aquesta comunitat en temes on es sabut de forma acreditada la seva participació i és de vital necessitat comptar amb aquesta part de la història per tal d'impartir de forma rigorosa un fet històric (les expulsions decretades pels Reis Catòlics, l'Holocaust Nazi, etc.) o en aportacions culturals (el caló, el flamenco, etc.). Parlaríem d'una "omissió injustificada".

Aquesta absència dels gitanos en els materials didàctics no només afecten als joves que formen part d'aquesta comunitat, sinó a tot l'alumnat el formar una imatge irreal i perjudicada de la societat on formen part i de la que s'està exclouent una singularitat respectable on **les aportacions a la cultura comú són històricament i actualment significatives**. D'aquesta forma no s'està garantint l'accés a la nostra realitat sociològica, cultural i demogràfica, el qual el poble gitano i la seva cultura han de percebre com part integrant de la nostra comunitat, afavorint el seu reconeixement, acceptació i valoració. (García et al., 2017).

Una altra publicació clau per l'anàlisi de la visibilitat del poble gitano als llibres de text és el *Protocolo orientativo para la inclusión de la historia y la cultura gitana en el currículo escolar y la práctica docente*. La redacció de diferents pautes i propostes pretén continuar el fil de la investigació expressada anteriorment amb la finalitat de contribuir amb la inclusió de la història i la cultura gitana en el currículum escolar.

Amb la redacció del protocol esmentat es vol proporcionar el canvi normatiu en els decrets curriculars tant a nivell nacional com autonòmic i des de l'educació Primària com en la Secundària. Un canvi que pretén enriquir els dissenys curriculars. Per una banda, per construir un acte de **justícia social i epistemològic** al reconduir el descuit de la història i la cultura del poble gitano en l'àmbit acadèmic-escolar; i, per l'altra banda, per incloure continguts referents a la inclusió i la diversitat (Fernández i Filigrana, 2019). Finalment el protocol mencionat, anunciava la creació de material didàctic amb sessions concretes.

La continuació de la publicació del protocol es fa efectiva al 2020 amb l'edició de ***Materiales didácticos sobre el pueblo gitano para Educación Primaria*** oferint d'aquesta forma a la comunitat educativa diferents recursos didàctics que faciliten la divulgació dels continguts d'història i cultura gitana en la seva pràctica docent (Filigrana, Heredia i Fernández, 2020).

Finalment al 2021 es publicat ***Materiales sobre Historia y Cultura del Pueblo Gitano para Educación Secundaria: Educar frente al antigitanismo*** on s'ha centrat en presentar un material bàsic de consulta per al professorat sobre la història del pueblo gitano, aportacions del poble gitano a la cultura i les arts, i la educació contra el antigitanismo (Martínez et al., 2021).

3.1.2. Estat de la qüestió a Catalunya

La comunitat gitana està establerta al territori català des de fa més de sis segles. No obstant això, té un gran historial de rebuig cap a la seva ètnia. No és fins la redacció de la Constitució Espanyola del 1978 que s'aboleix tota restricció dirigida al col·lectiu (Fagic, 2023). Diverses polítiques d'integració que s'han aplicat (fins i tot avui dia), sovint, s'han convertit en polítiques de segregació racial: "els guetos constitueixen espais d'aïllament físic i social, aquests acaben perpetuant la situació de marginació" (Fagic, 2023, para 6).

De la mateixa manera com s'ha observat a la radiografia espanyola, les dades més preocupants en aquest moment a Catalunya són les **d'abandó escolar**.

El DIXIT, Centre de Documentació de Serveis Socials (2019) afirma que "les dades d'absentisme, abandonament i fracàs escolar continuen siguent un problema entre l'alumnat gitano" (par. 3).

La situació en matèria de visibilització està generalitzada: les persones gitanes no troben reflectida la seva identitat; ja sigui en la forma en la que es planteja el currículum, la manera d'ensenyar del professorat o en la gestió i l'organització dels centres. A Catalunya, malauradament, pocs són els casos on es planteja una educació multicultural adreçada a la diversitat de col·lectius. Un dels motius de l'abandó, proposats per l'estudi dut a terme per Fundació Pere Tarrés (2001), és la **por a la pèrdua de la seva cultura**; és a dir, la **poca identificació** amb sistema escolar.

L'Administració Pública Catalana, la Generalitat de Catalunya i els Governos Locals estan implementant **polítiques d'inclusió** i **mesures** per paliar l'escenari descrit. Com a exemple d'aquestes accions hi ha el *Pla integral del Poble Gitano a Catalunya 2017-2020* (Generalitat de Catalunya, 2018), s'ha creat el Museu virtual del poble gitano, dissenyat diverses exposicions, es dona suport a actes de reconeixement del poble gitano, s'han impulsat lleis que garanteixen els seus drets i llibertats, s'han seleccionat dies especials per commemorar lluites, esdeveniments i personalitats destacades (com el dia 30 de juliol, de la Lluita contra l'Antigitanisme), llibres de cuina gitana, entre d'altres.

3.2. Marc normatiu

3.2.1. Normativa que regula l'educació en l'àmbit general

L'ordenança vigent que dona les directrius en el sistema educatiu actual és el **DECRET 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica**. Aquest estipula les competències compartides per als plans d'estudi que corresponen en les etapes de l'educació infantil, primària i secundària, inclosa també l'ordenació curricular.

En addició, l'article 53.1 de la **Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació**, marca que el Govern és qui pauta el currículum en relació amb els continguts, objectius i criteris d'avaluació de cada àrea o matèria. No obstant això, es concep la llibertat i autodeterminació dels corrents pedagògics als propis centres.

En el segon punt de les disposicions generals del Decret 175/2022 està redactat que:

[...] el desenvolupament i l'assoliment de les competències clau i l'adquisició dels diferents aprenentatges s'aplica per fer possible la **prosperitat** personal i **col·lectiva** i avançar cap a una **societat més equitativa**, més sostenible i amb més **cohesió social**.

DECRET 175/2022, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya

La regulació de la matèria de música en l'educació secundària obligatòria es troba entre els articles 9 i 10 del Decret 175/22: *Matèries de l'educació secundària obligatòria de primer a tercer curs* i *Matèries de l'educació secundària obligatòria a quart curs*, respectivament.

3.2.2. Competències específiques

En l'Annex 3 d'aquest decret s'estipulen les diferents competències específiques que recauen en la matèria de música en els diferents cursos. Tot seguit es processaran les diferents competències on l'aplicació de la rumba catalana hi té cabuda:

Competència específica 1

Analitzar produccions musicals a través de l'escolta activa, la identificació d'elements i la reflexió per entendre'n l'evolució i funcions dins la cultura

Es legisla relacionant-la directament amb l'especificació dels criteris d'avaluació. Concretament, a l'apartat 1.1, es menciona *identificar factors socials i culturals* comprenent les seves característiques a partir de l'anàlisi auditiu, a l'apartat 1.2, s'anota *la nostra cultura*, en els cursos de 1r a 3r i, prenent la forma d'assignatura optativa al curs de 4t, s'especifica també en el punt 1.1 *explicar els factors històrics històrics, culturals i socials que envolten determinades produccions musicals* per mitjà de l'anàlisi auditiu reconeixent les característiques del gènere, i en el 1.2 *la valoració de tot tipus de manifestacions musicals del segle XX*.

L'aportació d'aquesta competència a l'anàlisi de diverses competències culturals converteix l'aula de música en un espai en el qual adquirir les eines que capaciten l'alumnat per a conformar criteris estètics **fonamentats en la diversitat**.

Competència específica 2

Expressar-se musicalment a través d'improvisacions vocals o instrumentals tenint en compte les emocions que provoquen i per a desenvolupar la creativitat amb una actitud col·laborativa.

Establerts també pels criteris d'avaluació tant en els cursos de 1r a 3r com en l'optativa de 4t, l'apartat 2.1 indica l'ús de la *improvisació* per desenvolupar la *confiança* i l'apartat 2.2 el *desenvolupament d'habilitats musicals per enfortir l'autoestima i la consciència col·lectiva*.

Aquesta segona competència proposa l'ús de la improvisació per tal d'enriquir l'aprenentatge, abordar la millora cultural entre iguals i la superació de barreres i estereotips socials. Tal i com es descriu la rumba és un gènere on la improvisació de les tonades sol ser un dels recursos emprats (vespito, 2012). No obstant això, la cultura entre iguals i el reconeixement de la comunitat gitana dins l'aula és un dels objectius buscats en les diferents Estratègies Nacionals esmentades anteriorment.

Competència específica 3

Interpretar a través de la veu, els instruments i la dansa per a explorar les possibilitats creatives, expressives i emocionals i desenvolupar l'autoestima

Dins de la tercera competència específica descrits en els criteris d'avaluació 3.1, 3.2, i 3.3 en els quatre cursos de l'educació secundària obligatòria fomenten l'ús de la interpretació com una **font de patrimoni artístic**. *L'ús de la veu, els diferents instruments musicals i el cos són eines que possibiliten participar activament en la reproducció d'obres ja compostes, a contribuir a la preservació del patrimoni artístic immaterial, a la difusió cultural i a la seva valoració.*

En el cas de la rumba veiem que presenta una instrumentació principalment a partir de l'ús de la veu, la guitarra i els palmells² (Marfà, 2008). Elements de

² Palmes.

fàcil accés a l'aula. A més a més, es pot relacionar la preservació del patrimoni artístic immaterial recolzant a la nova proposta per que aquest gènere estigui reconegut com a tal per la UNESCO (Ballesteros, 2022).

Així doncs, la rumba és una eina altament competencial a l'aula de música. Aquesta és susceptible de ser relacionada des d'una perspectiva polièdrica. En el marc dels següents sabers destaquem aquells que són rellevants de la rumba catalana descrits al Decret 175/2022:

Cursos de 1r a 3r:

A. Escolta i percepció musical:

- Identificació auditiva, descripció i valoració de les característiques més rellevants i significatives de **diversitat** d'obres musicals.
- Anàlisi auditiva dels trets estilístics de la música vocal i instrumental d'obres musicals de **diferents** èpoques i **cultures**.

C. Contextos i cultures musicals:

- Identificació de les característiques estilístiques i socials dels principals gèneres del repertori més rellevant del **patrimoni cultural** i musical.
- Recerca d'artistes i agrupacions **locals, nacionals** i d'arreu.
- Desenvolupament de propostes artístiques que posin en valor les **músiques tradicionals, populars** i urbanes

Matèria optativa de 4t curs:

A Escolta i percepció musical:

- Recerca d'artistes i agrupacions **locals, regionals, nacionals** i d'arreu.

C Context i cultures musicals, mitjans de comunicació i tecnologies

- Anàlisi de les **músiques populars urbanes nacionals** i internacionals **des dels anys 50 fins a l'actualitat**. El rock. El jazz. Principals solistes i grups musicals.

El fet que no s'estipulin exemples o guies d'acció pot donar la possibilitat a que diferents gèneres o pràctiques quedin sense prioritzar per part del professorat i l'alumnat no tingui l'oportunitat de gaudir de l'aprenentatge a través d'aquests. A més a més, com s'ha vist en les conclusions de la publicació mencionada anteriorment: *la cultura del pueblo gitano en el currículo de la educación obligatoria, a través de su presencia, ausencia y percepción en los libros de texto*, l'omissió de la cultura gitana afavoreix la discriminació de l'alumnat d'aquesta ètnia i dóna peu a que no reconeguin l'institut com un espai propi ja que no es senten vinculats a la seva realitat Fundació Pere Tarrés (2001).

3.3. La Rumba catalana

3.3.1. Context històric i cultural de la Rumba Catalana

La **rumba catalana**, amb influències de nombrosos estils, va ser creada per la **comunitat gitana** de Barcelona (Casanovas, 2016). No hi ha dades suficients per situar el seu origen. No obstant això, moltes senyals apunten que el Carrer de la Cera, del barri del Raval de Barcelona, a la dècada dels 40 hi va tenir un paper fonamental.

La rumba catalana va navegant entre dues tradicions musicals més o menys canòniques: la flamenca i afrocubana (Marfà, 2008). Per a ambdues, la rumba és com una branca del gènere musical desobedient i incòmoda; és a dir, poc ortodoxa. Els musicòlegs cubans es refereixen a ella en connotacions de "pèrdua de la puresa original". Pels flamencòlegs "un cant menor". Per tant, **no disposa d'una historiografia específica** ni d'estudis rigorosos, a diferència d'altres modalitats, cants i estils pertanyents als nuclis «essencials» d'aquestes tradicions.

Sam Garcia, director de l'EMUGBA, comenta que l'origen de la rumba és incert. ([Annex 3](#), pregunta 4). Hi ha qui diu els primers rumberos van ser en Toqui i l'Orelles. Defensen que ambdós gestaren una manera de tocar la guitarra i cantar que combinava el ritme, la melodia i la percussió tal com avui en dia

entenem la rumba catalana. D'altres disputen aquesta informació afirmant que va ser el Tiet González (pare d'El Pescaílla). Algunes veus situen el bressol del gènere musical a Lleida, on la rumba gitana local, anomenada garrotín (d'arrels d'Astúries o Cantàbria), el qual incorporava versos àcids, sàtira social i improvisació (Vespito, 2012).

Peret, músic líder del gènere als anys seixanta, és alçat com a **referent** però aquest artista gitano-català només és la punta d'un iceberg musical que es capbussa a la història del segle XX (Marfà, 2008). Les arrels musicològiques busquen el seu context sociològic entre algunes famílies gitanes assentades a Catalunya, que tenen una posició social i econòmica relativament acomodada. No obstant això, són els anys del desenvolupament franquista, amb l'obertura internacional del règim i la promoció turística del territori, els que fan que la rumba es converteixi amb la banda sonora d'una Espanya que es vol vendre al món com un territori assolellat i de platja.

Ha format part de grans esdeveniments de la nostra cultura i de la ciutat de Barcelona com pot ser l'actuació de Peret en els Jocs Olímpics celebrats a la capital durant el 1992 (Congostrina, 2017). A més a més, convida a endinsar-se al recorregut del poble romaní dins la cultura catalana i la diversitat de la nostra societat (Mayol i Pujol, 2010).

Diverses entitats, dedicades a aquest estil musical, van dissenyar un pla per què aquest fos declarat **Patrimoni de la Humanitat per l'UNESCO abans del 2020** (CCMA, 2015). Malauradament, a dia d'avui, encara **no ha estat assolida** la fita. L'abril d'aquest mateix any, l'Ajuntament de Barcelona en Consell Plenari, va aprovar una Declaració Institucional de suport a la candidatura de la Plataforma de la Defensa de la Rumba Catalana perquè la UNESCO la reconegui com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat (Ajuntament de Barcelona, 2023).

3.3.2. Particularitats del gènere

La rumba catalana es podria circumscriure dintre el de l'ampli gènere de la música popular o tradicional. Tal i com afirma Weber (2011), el terme de "música popular", en oposició a "música clàssica", és un concepte construït socialment. Jaume Ayats, professor d'etnomusicologia a la Universitat Autònoma

de Catalunya, en el seu article a la revista Eusko Ikaskuntza (2010) defineix que "la cançó popular ha estat entesa, tradicionalment, com oral, anònima, antiga i **pròpia**" (Ayats, 2010).

D'uns anys ençà, l'etiqueta «rumba» s'ha tornat a posar de moda. Un nombre creixent d'artistes i bandes reivindiquen amb orgull el seu sobrenom rumber. A aquesta febre per les cadències lleugerament "aflamencades" sembla haver-hi forjat com a fórmula d'èxit entre sectors amplis d'un públic majoritàriament jove. **Però, què la caracteritza?**

Instrumentació

Les veus ronques i afòniques, la guitarra «ventilador³» i el calaix, les percussions amb reminiscències cubanes, els ritmes ballables i festius i l'anomenat «gitaneo» serien trets distintius que fàcilment transporten al món sonor de la rumba.

Concretament, la **instrumentació** bàsica respecta la combinació flamenca gairebé sagrada de guitarres, cant i palmells; encara que amb l'afegit molt primerenc de percussions cubanes: bongó, congues, campana, timbals, güiro, etc. Amb el temps, i sota les contínues influències afrocaribenyes (mambo, salsa), la llista d'instruments s'amplia amb piano, baix, sintetitzadors i, sobretot, més percussions.

La guitarra no sols dibuixa l'harmonia sinó que apunta el patró rítmic mitjançant una nova tècnica batejada per Gato Pérez a finals dels setanta amb el nom de «**ventilador**». Aquest esquinçat semipercutiu o ratllat constitueix la principal innovació de la rumba catalana i, juntament amb els palmells, condensa d'alguna manera l'univers polirítmic cubà. L'originalitat d'aquesta tècnica guitarrística farà que el debat sobre els fundadors del gènere giri sovint entorn de la identificació de l'inventor del ventilador (Mayol i Pujol, 2010 i Marfà, 2008).

Compàs

La rumba "clàssica" es construeix, rítmicament, sobre la base del **compàs** binari de 2/4 o 4/4 –fins i tot alguns apunten cap al 2/2 o compàs partit, que també correspondria a molts patrons afrocubans– (Marfà, 2008).

³ La tècnica del ventilador és una tècnica interpretativa guitarrística que combina la funció rítmica amb l'armònica seguint un patró en particular.

Harmonia

L'**harmonia** tonal predomina sobre la modal encara que la cadència flamenca també és present. Pel que fa als patrons harmònics, es troba una combinació de la manera més gran tan explotada al pop-rock (I-IV-V7), el mode menor alterat propi de la música afrocubana (Imin-IVminV7) i la cadència flamenca o mode dòric-flamenc, sovint anomenat mode frigi espanyol (IVmin-III-I). La 7a al grau dominant i la 6a/13a al tònic són també molt recurrents en les primeres rumbes i aquesta última tensió és un element molt característic (Marfà, 2008).

Caràcter i textura

L'alegria i la ironia predominen en els continguts lírics. Aquests hereten de la seva filiació cubana del cant antifònic basat en un **joc de preguntes i respostes** entre el cantant solista i el cor (és fàcilment memorable el "*no estaba muerto estaba de parranda*" mentre el cantant fraseja noves lletres) (Mayol i Pujol, 2010).

3.3.3. Diferència entre la rumba catalana i la rumba flamenca

Per ser bon *rumber* cal centrar-se en disciplines variades i diferents; així com el fet de ser multiinstrumentista (saber tocar les palmes o els bongos). La rumba comença a la guitarra, continua a les palmes i acaba a la veu. Peret⁴ va opinar:

Per experiència considero que ha de ser un home formal, que no sigui mentider i que sigui un rumbero de veritat, que domini el ventilador i que distingeixi entre quan fa salsa i quan fa rumba .

Bellmunt, 2019

No obstant això, dintre del gènere, hi ha diferents classificacions. A aquest punt es compara la rumba flamenca (com les més extesa) i la catalana.

La **rumba flamenca**, nascuda a Llatinoamèrica de la música cubana, va arribar a Espanya gràcies als intercanvis comercials al segle XIX i principis del XX

⁴ Pedro Pubill i Calaf, conegut artísticament com a Peret va ser un cantautor i guitarrista d'etnia gitana. Associat com un dels pares de la rumba catalana i que la va determinar i popularitzar aquest gènere (Puchades, 2011).

(López, 2018). Derivats dels tangos flamencs, incorpora un pal que competeix en energia i alegria amb les buleries.

La **rumba catalana**, en canvi, neix a la comunitat gitana de Barcelona als anys 60. Es diu que és una derivació de la flamenca ja que té patrons similars tot i que sol ser més ràpida i rítmica. Als anys 70, Gato Pérez, l'allunya encara un pas més fusionant-la amb el jazz (López, 2018).

A continuació es presenta una taula que mostra, de forma esquemàtica, les singularitats de cada estil (Castro, 2012).

	RUMBA CATALANA	RUMBA FLAMENCA
Estructura Lírica		
Forma estròfica	binària (copla i tornada)	binària (copla i tornada)
Copla	quartets octosíl·labs	quartets octosíl·labs
Tornada	elements vinculats a la copla	elements vinculats a la copla
Ús idiomàtic	català-castellà	castellà
Temàtica	humorística i escatològica	amorosa i gitanista
Trets estilístics i retòrics:	antítesis	metàfores i hipèrboles
Estructura Melòdica		
Textura	- monodia amb acompanyament instrumental - homofonia amb alternança copla i tornada antifonalment	- monodia amb acompanyament instrumental - homofonia amb alternança copla i tornada
Frases musicals	interval·ls simples (2 ^a)	interval·ls simples (2 ^a)
Procediments formals:	repetició de les frases melòdiques i contrast entre copla i tornada	repetició de les frases melòdiques i contrast entre copla i tornada
Recursos vocals:		ornamentacions
Estructura Harmònica		
Mode	mode major i menor	mode flamenc
Alternança de	tónica-dominant-subdominant (funcions de la harmonia tradicional)	inici-intermedi-resolutiu-tónica (funcions del mode flamenc)
Estructura rítmica-mètrica		

Ritme	simple en compàs binari (2/4) de subdivisió binaria i amb accent de compàs fort-dèbil	simple en compàs binari (2/4) de subdivisió binaria i amb accent de compàs fort-dèbil
Acompanyament rítmic-melòdic		
Guitarra	ús de la tècnica del ventilador amb diferents combinacions de <i>rasgueos</i>	ús de diferents combinacions de <i>rasgueos</i>
Acompanyament	rítmic amb les palmes accentuant el compàs i sense gaires contratemps	- rítmic amb les palmes accentuant el compàs i sense contratemps - instrumental de baix elèctric

Taula 1. Comparació rumba catalana i flamenca. Font: confecció pròpia a partir de les notes de Dra. Maria Jesús Castro (2012)

3.4. L'actualitat de la comunitat gitana i la rumba

Les noves generacions de gitanos catalans, en l'àmbit musical, tenen molt assumit com la rumba catalana és un dels trets de pertinença que els identifica i els hi és propi. El moment de glòria, com ja s'ha fet esmena anteriorment, va ser quan Peret va popularitzar el gènere (Fàbregas, 2007).

El que està clar, però, és que la rumba catalana encara camina: actualitzada i adaptada al temps de canvis. Molts païos han copiat l'estil i l'han incorporat a la seva interpretació musical. Gertrudis o La Troba Kung Fu en serien exemples. Cal subratllar, però, que ambdòs grups inclouen col·laboracions amb molts gitanos catalans de Barcelona.

Fer rumba és un estil de vida: des d'anar a comprar a l'educació a casa. Està present a la vida d'aquestes comunitats de gitanos catalans en tots els seus aspectes, fins i tot en la religió.

3.5. Principis pedagògics

Partint dels postulats anteriors que radiquen en la necessitat de connectar el context sociocultural de les comunitats educatives amb la matèria ensenyada a l'aula, es volen definir els principis pedagògics a partir dels quals es basa la mirada educativa. D'aquesta manera, el focus es posa en potenciar que l'alumnat utilitzi els seus propis recursos a través de la interacció social i amb la matèria per tal de construir el coneixement. D'aquesta manera, la inclusió serà real i no només teòrica.

Aquesta manera d'entendre l'educació s'estudia dintre de les teories de l'aprenentatge anomenades com a **socioconstructivistes** (Fernando, 2016). El contingut, des d'aquesta pauta, es relaciona amb el context de l'alumne aprofitant la informació que ja tenen per relacionar-la amb la nova i crear nou coneixement. Les estructures psicocognitives van articulant nous esquemes comparant-los amb els ja existents. Es tracta de connectar, amb l'elecció del material i les dinàmiques, a l'alumnat i al seu context tenint en compte la seva capacitat d'interactuar i de transformar-lo. El docent, doncs, es converteix en un **mediador** entre el desenvolupament proper i l'apropiació del coneixement (Vigotsky, 1982).

Davant aquest criteri, s'entén que el coneixement **no es transmet**, ans al contrari: qui aprèn **construeix** i manté el nou coneixement mentre aquest sigui **viable** per l'alumne (Glaserfeld, 1991). Això significa articular el nou aprenentatge els recursos cal que siguin afectius, socials, contextuais, etc. Atenent a totes les variables tant emocionals com d'accessibilitat a l'educació. Així doncs, des d'una perspectiva paidocèntrica, cal tenir en compte tot un teixit d'indicadors que facilitaran els nostres objectius pedagògics i els possibles **mètodes d'ensenyament-aprenentatge** que es poden aplicar a l'aula (Zaragozá, 2009).

4. Marc metodològic

Aquest punt pretén respondre, davant els postulats dels apartats anteriors, la pregunta emergent del present treball: la rumba catalana és utilitzada com a recurs a l'aula de música? Els seus elements principals, abans descrits, són potenciats i utilitzats per ensenyar les competències musicals?

Després de la revisió de diverses propostes educatives i d'haver entrevistat diferents professionals de l'àmbit, es plasma a aquest punt els resultats obtinguts de la búsqueda.

4.1. Revisió de la rumba catalana en el marc educatiu

Degut a que la mirada d'aquest treball no es centra en aplicar la rumba catalana en un curs en concret sinó en oferir una **mirada general** de la seva aplicació a l'aula de música de secundària, a aquest punt es recull una petita mostra de com pot ser, la rumba catalana, aplicada des de diferents perspectives en **el context educatiu**: bibliogràfica, divulgativa-educativa, entre d'altres.

Cal tenir en compte que la mostra seleccionada s'ha elegit valorant la diversitat del mitjà educatiu (llibres genèrics o específics musicals, divulgatius en format xerrada o teatral, entre d'altres). No obstant això, aquesta no pretén ser representativa de la realitat actual sinó la de confeccionar una **mirada global** de la multiplicitat de recursos que es poden trobar.

En aquesta varietat de disciplines es pot observar com la rumba catalana es treballa amb objectius ben heterogenis:

- Divulgar el gènere de musical
 - Tècniques i pràctiques interpretatives
 - Instrumentació
 - Orígens i història
 - Artistes
 - Repertori
- Treballar aspectes socials
 - Conscienciar sobre la història i cultura del poble gitano

- Treball de valors com la migració i el mestissatge
- Combatre el feixisme i/o racisme a través de la rumba
- Consciència dels sentiments i les emocions a través de la rumba
- Desenvolupar la mobilitat corporal a partir de la dansa a partir de la rumba catalana
- Treball de l'àmbit lingüístic a partir de les lletres de les cançons
- Assistir a produccions de música en directe

4.1.1. Llibres de text

Revisió de 8 llibres de text, de diferents anys d'edició i cursos, on s'aplica la matèria de música. Les editorials en concret són Barcanova Editorial, Editorial Casals, McGraw-Hill i Editorial Claret.

S'han exposat a partir del curs on s'apliquen seguint l'ordre del 1r al 4t curs d'ESO. En el cas d'existir més d'un llibre per curs escolar es mantindrà l'ordre cronològic, de més antic a més actual.

S'ha volgut destacar l'omissió injustificada de la rumba catalana en paràmetres amb els quals la bibliografia d'aquest treball ha relacionat aquesta com els en gèneres musicals, la música popular, les agrupacions musicals, la música tradicional a catalunya, el pop, el rock, la música entre les dècades dels anys 50 i els 90, entre altres.

Posteriorment s'ha confeccionat una taula que representa d'una forma clara les dades obtingudes en aquest apartat ([Annex 1](#)).

Tempo XXI, Música - I ESO, Editorial Casals (2007)

Absència:

En les 275 pàgines que conformen el llibre i 18 unitats, la rumba catalana no és mencionada ni proposada. El llibre en si ubica la majoria d'exemples amb referents dels EEUU o aquells considerats per la història de la música clàssica occidental.

No obstant això, en el transcurs del llibre es tracta la música popular en la unitat 8 però de forma molt genèrica, dedicant només dues línies, a la pàgina 108, a la

instrumentació que es pot trobar en l'Estat espanyol però sense relacionar la instrumentació de la rumba.

En la unitat 9, pàgina 122, es menciona els tipus de gènere. Però només es fa una comparativa general entre la música popular respecta la música culta, la música religiosa respecta la profana i la música descriptiva respecte la música pura.

Les unitats 10, 11 i 18 dediquen part del contingut a les formacions instrumentals. Aquests però és destinat exclusivament a les agrupacions originades en la categoria de música clàssica.

Finalment en la unitat 17 es fa un repàs de diferents gèneres sorgits entre les dècades dels anys 50 i 90. Tot i això, els exemples dels estils mencionats són de parla anglesa i d'àmbit internacional (Colomé et al., 2007)

Música, 1r cicle ESO, Barcanova Editorial (2011)

Presència:

Pàgina 133. Apartat de vivències musicals del llibre, de les pàgines 122 a la 135.

Dins d'aquest bloc es dediquen 4 pàgines a "La música a Catalunya", dividint-lo en els següents apartats: El moviment coral, La Nova Cançó, Rock català, El jazz a Catalunya, Folk i Altres estils.

En aquest últim apartat es suggereix l'audició del tema "Bar La Rumba" de P. Lladó com a mostra "d'un gènere genuïnament català", interpretada pel grup Ai Ai.

Absència:

Pàgina 79. Apartat d'audició dedicada als gèneres musicals.

Es mencionen 4 exemples: música per a cinema, música religiosa, música tradicional i la música descriptiva.

Posteriorment, després de les 4 audicions mencionades anteriorment, es pregunta: "Creus que hi ha més gèneres musicals? Fes una llista dels que trobis

a faltar i posa-la en comú amb els companys i les companyes de la classe” (Güell i Vilà, 2011)

En aquest cas la rumba catalana es podria haver relacionat des de l’aspecte religiós degut a la seva relació amb la pràctica del pentecostalisme⁵ (Marfà, 2008) i amb la música tradicional (La Vanguardia, 2022).

Síntesi:

Es dediquen dues línies en tot el llibre al tractament de la rumba catalana. El procediment és exclusivament auditiu.

Música ... per a tothom, ESO - A, McGraw-Hill (2019)

Absència:

Aquest llibre, format per un total de 3 unitats i un annex que sumen un total de 110 pàgines, no considera la rumba catalana dins la seva proposta didàctica.

Això no implica que es treballi un altre estil musical pertanyent a la cultura popular i tradicional catalana com és la sardana (pàgines 59, 88 i 89) estil popular tradicional català. Aquesta però, no està ubicada en un apartat de gènere musicals, o de criteri geogràfic; sinó a la unitat 3 dedicada a l’escolta i l’anàlisi entre altres conceptes variats com l’orquestra, la música de dansa, el pop, etcètera (Cano et al., 2019).

Music, 2n ESO, Editorial Casals (2018) - en anglès

Absència:

No existeix ni es menciona una proposta pedagògica cap a la rumba catalana.

Presenta, a través de 8 unitats, un contingut que evoluciona cronològicament seguint les pautes de la música occidental des del cant gregorià fins a la música

⁵ El pentecostalisme conforma la tercera corrent religiosa dels grups evangèlics. Aquesta és una rama del protestantisme (Semán, 2019).

urbana, combinant les unitats amb el treball grups i temes d'èxit internacional, normalment de parla anglesa, més propers a l'actualitat.

El llibre compta amb un apèndix, de la pàgina 141 a la 153, destinat a la música popular d'Espanya. A la pàgina 145, es menciona la pràctica de les sardanes a Catalunya. El quart apartat d'aquest apèndix destina quatre pàgines a la descripció del flamenc, les seves característiques i els seus pals. En la pàgina 152 es tracta el pal de la rumba, però es tracta novament de la rumba flamenca (Cañizares et al., 2018)

Música, 3r ESO, Barcanova Editorial (2011)

Absència:

La rumba catalana no es cita en cap moment en les 103 pàgines del llibre (Güell i Vilà, 2011).

Clau de fa, 3r d'ESO, Editorial Claret (2014)

Absència:

Dividit en quatre unitats, "Clau de fa" apropa la música a l'alumnat de 3r d'ESO des d'una mirada als segles XX i XXI. Nogensmenys, es focalitza en el jazz, el rock i els mitjans audiovisuals; dedicant a cadascun una unitat sencera.

En la primera unitat, "La música, els músics i el públic a través dels temps" pàgines 6 a la 15, es parla de la música i la seva funcions d'una forma molt genèrica. En el text no es concreta cap disciplina. Malgrat tot, en les imatges que acompanyen el text que esmena termes com cultura, grup social, música popular, poble, folklore, funció de la música, context, intèrprets, espais per a la música, públic ... s'utilitzen exemples com una actuació en un macroconcert de rock, ballada de sardanes en una plaça, diferents intèrprets, compositors i compositoras, músics de carrer, o actes en una plaça; aquest són els quals la rumba catalana podria tenir lloc i no obstant això, manca injustificadament (Roda et al., 2014).

Música, 4t ESO, Editorial Casals (2016)

Absència:

En aquest llibre no es treballa el gènere de la rumba catalana tot hi treballar contextos que s'hi podria adherir.

A la unitat 3, pàgina 33, es fa referència a la música en català en el pop i rock a les darreres dècades.

Tal com cita Puig (2009) en el llibre "Història Crítica de la Música Catalana" o Cortés (2011) a "Història de la Música a Catalunya", la rumba catalana segueix les pautes de la **música pop** amb ritmes, harmonies i clixés melòdics provinents del flamenc. En referències a aquestes cites s'hagués pogut fer esmena del gènere en qüestió però no és així.

Un altra manca injustificada del treball de la rumba catalana és a l'apartat de la música tradicional que realitza aquest llibre a les diferents zones geogràfiques d'Espanya. A la pàgina 77 s'ubica la música de Catalunya i les Illes Balears. En el cas de Catalunya destaca la sardana , el toc de castells i la cobla.

Finalment, un altre context que divulga aquest llibre és la història de la música a Espanya durant el segle XX, segle on s'ubica el gènere de la rumba catalana. Aquest apartat es troba a les pàgines 94 i 95. Tanmateix, està dirigida a autors propis del corrent de la música culta (Colomé i Maestro, 2016).

Música, 4t ESO, Editorial Casals (2022)

Absència:

En aquest cas molt del contingut observat és reutilitzat del llibre d'aquesta mateixa editorial però de l'edició del 2016. Tot hi haver actualitzat el contingut i l'estètica, hi haver adaptat el material a legislació vigent actual (LOMLOE); la divulgació de la rumba catalana no es contempla en l'edició d'aquest llibre.

S'observa com l'editorial manté els criteris mencionats anteriorment compartint exemples i contingut propi de la música culta i èxits internacionals en anglès més propers a l'actualitat.

Nogensmenys, manté l'apartat de la música tradicional de l'Estat espanyol. En aquest cas, la música que consta com a representativa de Catalunya continua sent la sardana, el toc de castells i la cobla. Aquest apartat es pot consultar a la pàgina 100 (Colomé et al., 2022)

La majoria de les referències a la rumba catalana en els llibres de música revisats mostren una absència o una menció molt breu i superficial d'aquest gènere musical. En la majoria dels casos, els llibres se centren en altres estils musicals com el rock, el jazz o la música popular internacional. La rumba catalana no és considerada com a recurs didàctic o com a part integrant del currículum musical. Això representa una manca de representació i reconeixement de la rumba catalana com a gènere musical propi de Catalunya.

Cal destacar que aquests resultats es basen en una revisió específica de llibres de música publicats per diverses editorials en diferents anys. Pot ser que hi hagi altres recursos educatius o propostes pedagògiques que inclouen la rumba catalana en l'ensenyament de la música a l'aula. No obstant això, a partir de la informació proporcionada en aquesta revisió, es pot concloure que en aquests llibres de text examinats, la rumba catalana no és utilitzada com a recurs didàctic principal per ensenyar les competències musicals.

4.1.2. Propostes didàctiques musicals

Requetetxec (2010)

Requetetxec és un material didàctic amb l'objectiu de donar a conèixer els instruments i grups instrumentals dels Països Catalans a l'alumnat d'educació primària. No obstant això, el mateix llibre ja indica que el material didàctic es pot adaptar a l'etapa d'educació secundària.

Està format per divuit unitats didàctiques que presenten de manera visual i auditiva els instruments i conjunts instrumentals, els contextos on actuen i la música que toquen pròpies de la geografia dels Països Catalans. Amb material específic per l'alumnat i per al docent.

L'objectiu d'aquest projecte va ser la creació d'eines per impartir els instruments de la música tradicional i popular, ja que es va constatar que en les aules d'educació primària, en la majoria dels casos, mancava el treball d'aquest

contingut. A més a més, es va poder comprovar que en els llibres de text i altres materials existents la prioritació de la divulgació dels instruments de les formacions de la música catalogada com a clàssica o culta.

En el llibre es reflexiona sobre la proximitat de les formacions de l'àmbit tradicional i popular perquè consumeixen l'entorn més proper de la majoria de l'alumnat i en canvi, el seu treball en l'aula és gairebé nul.

Constatada aquesta mancança; els autors del llibre, conjuntament amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, van considerar la creació d'aquest material per tal d'ajudar al professorat i corregir aquest buit, plantejant-lo com a complement dels llibres de text i materials del professorat.

Així doncs, en el tercer bloc del llibre, com a primera unitat d'aquesta selecció i tretzena de les divuit unitats, se'ns presenta la formació del **grup de rumba**.

Aquesta unitat té com a objectius escoltar i reconèixer el so del grup de la rumba catalana, conèixer visualment i sonorament els instruments que integren el grup, escoltar i discriminar auditivament el ventilador, la creació d'un acompanyament rítmic amb palmes, cantar i improvisar estrofes de garrotín.

A banda del treball teòric, analític, pràctic i creatiu específic de les característiques musicals de la rumba catalana es valoren continguts com l'escolta atenta, la precisió rítmica i seguiment de la pulsació, interpretació a través del cant i les palmes, el respecte de les intervencions dels companys i companyes, l'objectivitat per l'autoavaluació i la coavaluació i la participació en les activitats proposades (Mayol i Pujol, 2010).

Diversita't (2005)

Aquest llibre és un recurs per treballar la diversitat a través de la música. Recurs per a mestres i educadors. Compta amb la redacció de l'acompanyament educatiu a l'hora de dur a terme les diferents activitats completades amb orientacions i classificades en criteris d'aplicació. En les 170 pàgines del dossier compta amb un material extens i un gran recull de propostes polifacètiques

acompanyat per dos CD on hi figuren l'enregistrament de les músiques (Bofill, 2005).

Així doncs, en la pàgina 80 d'aquest llibre ens trobem amb **la rumba de barcelona** un tema del Gato Pérez. Aquesta la podem trobar en capítol de "Relació i Mestissatge" dins de les propostes de treball.

Un capítol dedicat a relacionar les disciplines artístiques amb la funció social, l'origen, la cultura... Entendre el mestissatge sociocultural com un element quotidià, pacífic i enriquidor. Les autores anoten que totes aquestes accions "amplien la capacitat d'entendre el món que ens envolta com una realitat plural i diversa". (Casas, N., Casas, M i Bonal, E., 2005, p.69)

Es planteja la pràctica musical com un procediment d'interpretació de la cançó, audició. Ubicada a l'espai europeu català i suggerida per treballar amb alumnes entre les edats de 13 a 16 anys, concretament edats que s'integren en l'etapa d'educació secundària.

L'activitat en concret es presenta amb la transcripció de la lletra completada amb la referència discogràfica: "*El gato vive... de Gato Pérez*" (DIVUCSA, 2002).

La proposta de treball s'inicia per una revisió de la figura de l'artista, Gato Pérez, com un dels grans rumberos del país, tot i no ser gitano, i les característiques mestisses i diverses que presenten la rumba catalana (gènere que les autores cataloguen com un dels més representatius del territori català, i en concret de Barcelona). Relacionen l'essència del mestissatge i la diversitat en un altre tema del propi artista *Gitanitos y Morenos*, que es pot trobar en la pàgina 153, del mateix llibre.

Havent realitzat la contextualització de la cançó que es treballarà es suggereix la memorització de la lletra per una bona integració i reflexió: una primera pauta de reflexió va dirigida als propis versos de l'obra i el mestissatge que fa possible la rumba.

La lletra cita diferents parts del món i els relaciona amb els ritmes propis d'aquestes zones geogràfiques, a partir d'aquí es motiva a relacionar com el contacte de diferents cultures musicals, en sorgeix la rumba "marejada de voltar

el món". En referència als patrons rítmics que cita la lletra, també es proposa la recerca i audició d'aquests.

Finalitzen la proposta indicant la revisió d'altres artistes de la rumba, suggerint temes com "El meu avi" d'Els Manolos que representa la funció entre el gènere de l'havanera i la rumba.

El mig amic: ballem rumba

Proposta didàctica elaborada per la companyia Factoria Mascaró a través del Teler⁶. Dirigida a les edats entre 10 i 12 anys.

A través de la versió amb rumba catalana del tema "El Mig Amic" de Peret i Dusminguet, es proposa seguir una coreografia, pautada per la cia Factoria Mascaró. Aquesta es balla en parella i amb un ventall.

Aquesta pràctica desenvolupa diferents competències i objectius: per una banda es treballa la competències d'aprendre a aprendre, social i cívica i la consciència i expressió culturals (DECRET 175/2022, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya, p.9). On es treballen objectius com l'expressió a través de la dansa i la música, conèixer i valorar músiques diverses, conèixer l'entorn artístic i cultural, entre altres (el telær de música, s. d.)

Collarets de llum

Proposta didàctica elaborada pel teler dirigida l'educació secundària, edats entre 14 i 16 anys. Una sinergia entre els àmbits de llengua i música a partir de l'audició del grup Rauxa que interpreta al estil de rumba catalana el poema de Miquel Martí i Pol, "collarets de llum".

A part de treballar la vinculació de la música i la poesia, la figura de Miquel Martí i Pol, altres poemes musicats, la comprensió del text i la recerca del vocabulari desconegut; el conjunt de sessions també va dirigit a la **divulgació de la**

⁶ Teler de Música: "iniciativa d'emprenedoria social per impulsar i fer sostenibles projectes de música i comunitat. Un espai de recursos didàctics i reflexió compartida per professionals de l'educació que utilitzen la música com a eina pedagògica" (L'ARC, 2023).

rumba catalana i els mestissatges musicals. S'aprofita també pel treball en contra de l'estigmatització de grups minoritaris i l'antigitanisme, i entendre la rumba catalana com a tret identitari del territori (el telæer de música, s. d.).

La rumba de l'empatia

La rumba de l'empatia és una cançó creada per la Júlia Prunés pel treball de l'educació socioemocional a través del Programa Empâtik, en concret la pràctica de l'empatia dirigit a infants d'educació primària.

En aquesta proposta es treballa en un paper principal el treball cognitiu i emocional a través de la comprensió i anàlisi dels versos de la lletra. Tanmateix, al mateix moment es treballa la pràctica de la interpretació a través del cant, l'estructura de la peça i la creació de nous versos, tot a través de la rumba catalana (Prunés, s. d.).

Materiales sobre Historia y Cultura del Pueblo Gitano para Educación Secundaria: Educar frente al antigitanismo (2021)

Com a resultat de la investigació i publicacions del *Grupo de Trabajo en Educación del Consejo Estatal del Pueblo Gitano*, el qual s'ha esmentat en l'apartat 3.2 d'aquest treball, s'editen un conjunt de 4 llibres destinats a fomentar el llegat de la comunitat gitana. Un recull de material a partir d'una revisió bibliogràfica per al professorat de secundària.

En el llibre 2: ***Aportaciones del pueblo gitano a la cultura y las artes***, s'expressen dos reculls teòrics i dues propostes pràctiques en referència a la rumba.

Al capítol 1: *El romanó, un idioma hablado por millones de personas. El caló, los restos de esta lengua en España. Material para profesorado*, apartat 2: *El caló: los restos del idioma romanó en España*, al subapartat *El caló en la actualidad*, pàgina 113; es realitza un recull de diferents vocables catalans procedents del caló i presents en la música, com ens trobem amb les lletres de la rumba catalana: catipén (pudor), guinyar-la (morir) o cangueli (por).

Aquest capítol està encarat a nivell teòric per formar al professorat sobre la història, recorregut i presència del romanó i la variant d'aquest, el caló. Remarca també les seves variants, com és el **caló català** i les seves pràctiques, ja siguin a nivell familiar, en les xarxes socials, en la literatura, en la música (com és el cas de la rumba), entre altres (Fernández i Abajo, 2021).

En aquest cas la pràctica d'aquest material ens serveix per relacionar la rumba catalana amb la competència en comunicació lingüística i la competència en consciència i expressió culturals. Competències clau recollides en el perfil competencial de sortida de l'educació bàsica de caràcter transversal i que no són exclusives de cap matèria en concret (DECRET 175/2022, Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya).

En aquest mateix segon llibre (*Aportaciones del pueblo gitano a la cultura y las artes*), en el capítol 3: *La aportación de la música gitana al enriquecimiento de nuestra cultura y su influencia en toda europa Material para alumnado y profesorado*, apartat 2: *El flamenco como símbolo de indentidad española*, pàgina 182, es compona un capítol dedicat al flamenc com a patrimoni immaterial de la humanitat i les figures més destacables del s.XX.

En aquesta secció es destaca la figura de Francisco Sánchez Gómez (Paco de Lucía), on es fa un breu ressenya bibliogràfica de l'artista. En aquesta es remarca l'enregistrament de diversos discos durant la dècada dels 70, subratllant únicament el tema "*Entre dos aguas*" (1973):

Cuando andaba ya trabajando con Camarón le llegó el inesperado éxito de la rumba "Entre dos aguas" (1973), un tema que había compuesto como relleno de uno de sus discos y Paco aprovechó ese tirón para seguir ampliando las fronteras de la guitarra flamenca.

Carmona, 2021.

D'aquesta forma es posa en valor i reconeixement el gènere de la rumba a partir d'artistes que no són exclusius d'aquest i de renom tan nacional com internacional.

L'últim capítol d'aquest segon llibre ofereix diferents recursos audiovisuals i documentals per tal d'aprofundir els diferents aspectes teòrics des de l'àmbit cultural. Trobem les següents dues referències a la rumba catalana:

Recurso 11. Interpretaciones en diferentes ambientes flamencos

Activitat relacionada amb els ambients del flamenco al llarg de la història que es pot trobar en l'apartat 2.5 d'aquest segon llibre (*Aportaciones del pueblo gitano a la cultura y las artes*).

Es proposa el visionat de dos fragments audiovisuals. En el primer cas es tracta d'un dels ambients més típics del gènere del flamenco, *el tablao*. En el segon video es podrà veure un exemple de la festa flamenca (*Gipsy Rumba*):

"Arrincónamela", de "Gritos de Guerra" (en "Vengo", de T. Gatlif),

https://www.youtube.com/watch?v=Ur2_A-0IWB0

Fragment de la pel·lícula "Vengo" del director Tony Gatlif (2001).

El grup "Gritos de Guerra" interpreta la cançó "Arrincónamela"

Posteriorment es relaciona el visionat dels dos vídeos amb diferents preguntes formulades que han de respondre a partir del contingut donat, per tal de completar l'article que s'ha proposat en el recurs 10 del mateix llibre.

Recurso 12. Otros documentales y películas de interés

En aquesta secció, com bé el títol indica, es comparteixen més enllaços relacionats amb la temàtica artística en que s'expressa el llibre, concretament l'apartat 3 "*La aportación de la música gitana al enriquecimiento de nuestra cultura y su influencia en toda Europa*".

És del nostre interès el document "*Flamenco*" de Carlos Saura (1995). Es tracta d'un repàs de grans artistes del gènere i de diferents pals flamencs com la buleria, fandangos, martinetes... i entre ells la rumba amb la interpretació del grup Manzanilla conjuntament amb Ketama (Fernández, Carmona i García, 2021).

Tot i això, es tracta d'una rumba flamenca. Aquesta ens permet fer una comparació d'aquest pal amb la rumba catalana i observar les diferents influències entre aquestes.

"Flamenco" de Carlos Saura (1995)

https://www.youtube.com/watch?v=TDwp_7mFiKs&ab_channel=ShredGuitarColombiaMT

Aprofitant el visionat d'aquest exemple de rumba flamenca on surt el tema "Verde", podem ampliar-la a partir del dossier "*Flamenco en el aula*" on al capítol 6, *i Ahora inténtalo tú!* Ens proposa diferents activitats d'escolta i anàlisi on es pregunta per elements de la cançó com l'autor del text i la instrumentació; interpretar les palmes del tema a partir de la repetició; i un últim apartat on es suggereix a l'alumnat que expressi què li ha inspirat l'obra estudiada (Uñón et al., 2001).

"Verde que te quiero verde" - Manzanita amb Ketama

https://www.youtube.com/watch?v=YbCwM9KUp5M&ab_channel=El%20AsMart%20ADn

Racisme i feixisme, mai més! (2006)

Projecte que neix pel Col·lectiu Punxa Orella l'any 2006 a la població de Ripollet. Una proposta per escoltar la música més enllà de la diversió reinventant un missatge contra el **racisme i el feixisme**. A partir de la compilació 16 temes de diferents grups de diferents estils i procedències. Amb l'objectiu de connectar la música amb coneixements culturals i històrics a través de la recuperació de la memòria col·lectiva i els moviments migratoris més actuals.

En el segon tema d'aquesta compilació d'aquest CD trobem el tema "La Rumba", 2001, del grup de Sabadell: Pomada (Mai més, 2006).

"Fills de la Mina" (2020)

Els joves de la PES la Mina i l'Espai Jove La Mina, amb la col·laboració de l'Institut-escola La Mina, el Casal dels Infants, i el Consorci del barri de la Mina i la Fundació SGAE, van escriure conjuntament amb els artistes Nel·lo C i Rafalito

Salazar (cantant del grup de rumba, Ai Ai Ai) la lletra de "Fills de la Mina" que posteriorment es convertiria en un videoclip a so de rap i rumba en català.

Plataforma per la Llengua va impulsar aquest projecte amb l'objectiu de transmetre els aspectes positius del barri, així com aquells més característics per tal de contrastar els estigmes que s'acossia als veïns i veïnes d'aquest barri.

Conscienciar als col·lectius de l'**ús social del català** a partir del mentoratge i acompanyament del jovent de les entitats socials del barri. Juntament amb la col·laboració de la Fundació SGAE.

La ONG va organitzar els tallers de rap i rumba en català on els participants van crear la lletra i la música que més els encaixava posant-los al centre de l'aprenentatge (Plataforma per la Llengua, 2020).

'Fills de la Mina' - Plataforma per la Llengua, Nel·lo C, Rafalito Salazar i joves de La Mina

https://www.youtube.com/watch?v=l6gqnrS9NLg&t=2s&ab_channel=Plataforma_per_la_Llengua

4.1.3. Cançoners

Estàndards de la Rumba Catalana: 24 partitures amb acords i lletra (2011)

Primer treball monogràfic de transcripció musical de peces de rumba catalana que s'origina arran del primer Curs d'Introducció a la Rumba Catalana de FORCAT⁷ (Europa Press Catalunya, 2010).

Aquest llibre té com a objectiu transmetre i compartir l'aprenentatge de la rumba catalana, arribant a nous públics i contextos. Presentant les partitures com a complement de l'aprenentatge a partir de la tradició del gènere, la via oral; a través de l'audició atenta, la memorització, l'aprenentatge per imitació o l'aprenentatge situat en contextos performatius.

⁷ Associació Foment de la Rumba Catalana creada al 2009 i dissolta al 2021. (Enciclopèdia.cat, 2013).

La publicació compta amb la transcripció de les línies melòdiques, l'harmonia, els patrons, les lletres, l'estructura i indicacions i propostes sobre la interpretació.

24 temes seleccionats amb criteris de popularitat, representativitat i identificació amb el gènere (Forcat, 2011).

24 rumbes per diatònic (2015)

Com diu Carles Belda, la rumba catalana s'ha difós amb una imatge clara a través de la veu, la guitarra i les percussions senzilles. No obstant això, en l'última dècada, gràcies al seu ressorgiment, l'acordió diatònic s'ha empapat i fet a si mateixa en el gènere de la rumba catalana (Belda, 2015).

Trobem doncs un llibre que **recull 24 temes d'aquest gènere**, acompanyat pels enregistraments dels temes esmentats, a partir de la instrumentació de l'acordió diatònic, la guitarra, els bongós i les palmes. Són transcrites, comentades i dirigides per fer-ne un bon ús pedagògic. Cada peça es presentada amb una introducció a càrrec de diferents acordionistes del territori català.

Dins dels 24 temes es pot trobar composició pròpia d'autors diatònics, reculls de temes clàssics de grups com La Trinca, Gato Pérez o Ai Ai Ai, i algunes d'altres per ser cantades.

APAC Rumba Catalana - Cançoner (s. d.)

APAC és l'Associació Professional d'Autors i Creadors de Rumba Catalana, formada per músics, artistes i creadors professionals i especialitzats amb la Rumba Catalana amb objectiu de promoure i donar vida aquest estil.

Ofereix un cançoner en línia amb les lletres i acords de diferents temes representatius del gènere de la rumba catalana.

APAC també compta amb un grup de formació bàsica de la rumba catalana dins del projecte FEM UNA RUMBA, així com creació de nou repertori, grups de treball, arranjaments i enregistraments del material treballat (APAC Rumba Catalana, s. d.).

4.1.4. Activitats fora de l'aula de música

En aquest subapartat s'han agrupat diferents activitats com tallers, xerrades i espectacles en viu el qual poden tenir lloc fora de l'aula:

EMUGBA

EMUGBA és l'acrònim del EcoMuseu Urbà Gitano de Barcelona. Aquest, situat al ben mig del Carrer de la Cera, ofereix diferents experiències didàctiques en referència a la història del poble gitano, accions per l'antigitanisme i la divulgació de la rumba catalana. Aquestes són unes quantes de les diferents propostes que ofereixen:

Ruta Rumb a la Rumba un recorregut pels orígens i l'entorn del que s'anomena el pare de la rumba catalana o el rei d'aquesta, en Peret.

Taller: Aprèn a ser rumber@ 100% amb 6 passos una invitació, en el mateix epicentre de l'origen d'aquest gènere, per iniciar-se en aquest estil a partir de la pràctica dels ritmes bàsics a través de les palmes i els caixons, seguir el compàs amb percussió petita com els bongos i el wuiro, la tècnica de la guitarra ventilador, cançons tradicionals catalanes filtrades pel gènere estudiat i un repàs dels orígens de la rumba catalana.

Un viatge sonor per la història de la rumba catalana. Oriol Farràs, d'origen paio i expert en el món de la rumba, imparteix un recorregut cronològic pels darrers anys 60 on es podrà analitzar la instrumentació i les tendències musicals més característiques d'aquest gènere.

iChakapum!

Espectacle musical, produït per El Terrat, de nova creació a ritme de rumba catalana. Juntament amb amb la banda de rock, sis actors i actrius, el músic i actor Litus emprenen un viatge a través de la memòria i el temps en que fusionen la història de la seva vida amb la història de la música catalana (El Terrat, s. d.)

Aquest espectacle vol emfatitzar la característica de la rumba que representa **la festa i la capacitat de la gent a sobreposar-se a les penes i celebrar l'alegria**. Demostrar que la rumba no ha caducat.

L'espectacle parteix d'un record propi del músic protagonista, Litus, amb les improvisacions a to de rumba que el seu pare tocava en les sobretaulas al cap de setmana combinades amb la reinvenió d'èxits d'artistes com Peret, Gato Pérez o Los Amaya i 5 noves rumbes creades per a l'espectacle (EFE, 2022).

Arrumba't

Espectacle adreçat a l'etapa d'educació primària on a través de la rumba catalana es comparteixen pràctiques del dia a dia, com anar al mercat fomentant l'alimentació saludable o la cura del medi ambient.

L'obra té com a objectiu principal donar a conèixer la rumba catalana mentre s'aprenen característiques pròpies del gènere com aprendre a fer palmes, conèixer els instruments més importants i aprendre a improvisar garrotins.

Aquesta és una producció de Bat Audicions, el qual acompanyen l'actuació d'una guia didàctica perquè l'alumnat pugui treballar la matèria abans de la representació (Bat Audicions, 2021).

La rumba catalana

Una proposta de Bat Audicions dirigida a l'alumnat que es troba en els últims cursos de l'etapa d'educació primària i a l'alumnat de l'educació secundària, acompanyada d'una guia didàctica per poder treballar prèviament a l'actuació el contingut de l'obra.

La presentació de la rumba catalana a partir de l'actuació en directe que permet la interacció i participació de l'alumnat amb els músics. En aquesta proposta es presenten les característiques d'aquest gènere tant socials com les musicals. Des d'entendre la rumba com a motor integrador de la comunitat gitana i el valor dels moviments migratoris com a esdeveniments enriquidors per la nostra societat com la presentació de la tècnica del ventilador, la instrumentació del

gènere i la importància del ritme traslladant-lo a altres estils (Bat Audicions, 2021).

Els colors de la rumba

El SAC, INVENTORA DE JOCS, presenta l'activitat pedagògica: els colors de la rumba. L'objectiu d'aquesta és oferir al alumnat de 3r, 4t, 5è i 6è curs de l'educació primària i 1r curs de l'educació secundària el descobriment del gènere de la Rumba Catalana d'una forma participativa on l'alumnat podrà cantar, ballar i tocar.

En l'activitat es pretén donar a conèixer la història de la rumba, detectar la seva instrumentació i saber portar el compàs d'aquest gènere (Companyia el Sac Inventora de Jocs, s. d.).

Vine a cantar rumba amb... los Sarandongos

Al desembre del 2018, l'Auditori de Barcelona presenta el taller-concert Vine a cantar rumba amb... los Sarandongos. Es tractava de la preparació del repertori amb els músics que posteriorment es mostraria en el concert. Aquesta activitat donava l'opció de participar cantant les cançons, previament apreses, amb l'ajuda d'una directora de cor (Auditori de Barcelona, 2018). No obstant això, no s'observa que s'hagin programat més sessions d'aquesta activitat des de llavors.

4.1.5. Formació docent

Garrotins per improvisar a l'escola

Curs monogràfic, organitzat per Rumba Menuda, en línia que proposa diferents eines dirigides als docents per introduir la rumba catalana i la pràctica instrumental escolar a l'aula.

Amb objectius per fomentar la creativitat i la valoració del patrimoni cultural ja sigui a través de la guitarra o els ukeleles.

També compten en introduir la improvisació i la glosa a través dels garrotins com a eina dinamitzadora (Harmony Games, s. d.).

Rumba!

Formació organitzada per d'Orff Catalunya que pretén abordar els diferents llenguatges de la rumba catalana. El ball, els patrons i tècniques musicals més representatives, com es desenvolupa i quins són els seus protagonistes.

Aquest curs es va realitzar de forma presencial el 05 de març del 2022 (Orff Catalunya (2022)).

4.2. Testimonis i experiències

Aquest apartat recull les entrevistes elaborades per aquest treball.

8.2.1 La mirada del docent

S'han elaborat 7 entrevistes a docents en actiu en l'etapa d'educació secundària obligatòria en la matèria de música. Aquestes es poden trobar recollides en l'annex 2 d'aquest treball.

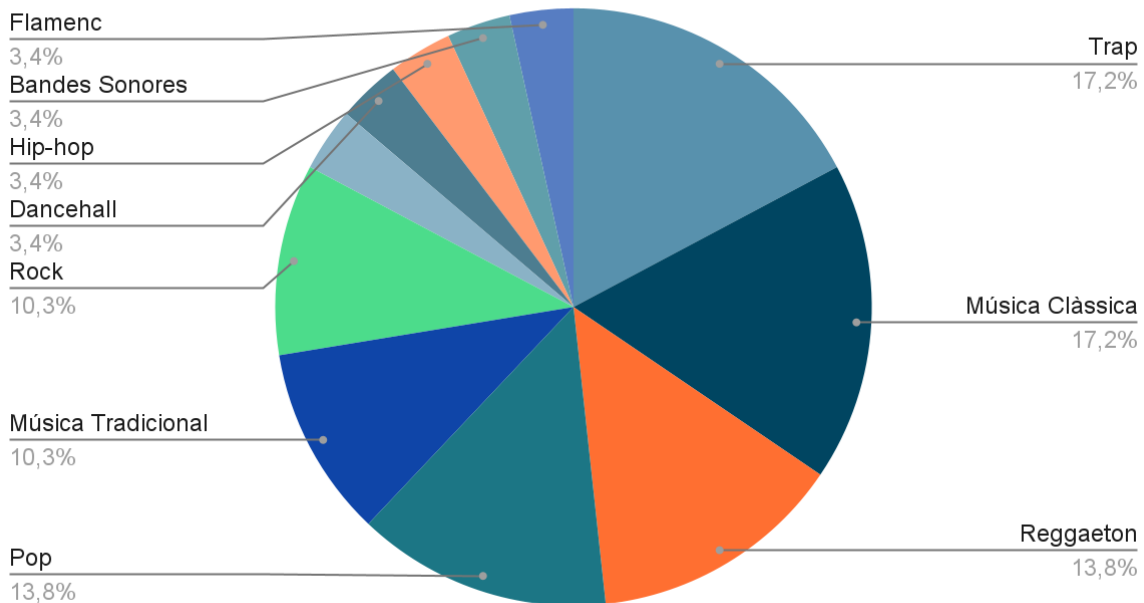
La major part del professorat compta amb una experiència docent entre 1 i 5 anys, havent impartit classes de música a tots els cursos d'aquesta etapa, en institucions de titularitat pública; exceptuant un cas que coincideix que té més de 30 anys d'experiència, només ha estat docent en els dos primers cursos d'aquesta etapa i que el seu institut és de titularitat concertada (entrevista 5, preguntes 1, 2 i 3).

L'alumnat present en aquestes institucions fluctua entre tenir un estat socioeconòmic alt i còmode (entrevista 4, pregunta 4), fins a l'extrem contrari on es manifesta que l'institut es troba en un dels pitjors entorns socioeconòmics de Catalunya (entrevista 7, pregunta 4). La resta d'entrevistats però manifesten la devaluació de l'entorns cap a ambients cada cop més baixos.

Per introduir la pregunta sobre l'ús que fan de la rumba catalana a l'aula, prèviament s'indaga sobre la varietat dels gèneres musicals emprats i el seu ús. **Tots els entrevistats són conscients dels gèneres que imparteixen i coincideixen en oferir diferents exemples per tal de que la mostra sigui el més variada possible.** A més a més d'aquest motiu, 3 docents aprofiten

aquesta pràctica per apropar-se al gustos de l'alumnat i a partir d'aquest punt guiar-los cap a altres temàtiques (entrevista 1, 3 i 4 pregunta 5) i 1 professor es basa d'es del mètode pedagògic de John Payter (entrevista 2, pregunta 5). Els principals estils, els quals s'imparteixen, mencionats en les entrevistes són descrits en el següent gràfic:

Estils de música més treballats

Gràfic 2. Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades per aquest treball

El treball de gèneres del trap o el reggaeton (dels més mencionats pels docents) és degut al interès del professorat per conèixer els gèneres que interessen al alumnat.

No obstant això, la docent transcrita en l'entrevista 5 fa l'observació que avui en dia el jovent no escolta música sinó que la sent de fons, no para atenció (entrevista 5, pregunta 8). 3 entrevistades coincideixen que el criteri musical dels adolescents, sobretot en els primers cursos de l'ESO, es troba molt influenciat per la moda d'un període concret des de les xarxes socials o els "influencers" (entrevista 1, pregunta 8; entrevista 3, pregunta 7; i entrevista 5, pregunta 8).

Tanmateix, en l'entrevista 1 la docent destaca que no prioritza el nivell socioeconòmic en la construcció de les sessions, sinò en **l'origen geogràfic** per

tal d'apropar-se a l'alumnat. (entrevista 1, pregunta 7). Per l'altra banda, els entrevistats i entrevistades que sí que tenen en compte el nivell socioeconòmic de l'aula, en molts casos ho fan per oferir a l'alumnat altres estils, als quals, si no és per mitjà de l'institució educativa, no hi tindrien accés (entrevista 3, pregunta 7).

Des de la pràctica de la rumba catalana gairebé la meitat dels entrevistats sí que utilitzen els seus recursos dins l'aula explícitament: en el primer cas, com que treballen el gènere del flamenco aprofiten per recórrer a la rumba catalana amb la interpretació de les palmes gràcies al seu compàs clar i per dignificar la seva presència al territori català, tant per la comunitat que el representa com l'ús del català a un estil proper al flamenco. Aquest fet sorprèn molt a l'alumnat (entrevista 2, pregunta 9). En el segon cas, s'imparteix part dels patrons rítmics emprats en aquest gènere, ja que s'imparteix una activitat relacionada amb el poble gitano i els garrotins, i posteriorment es reutilitzen durant l'evolució del curs (entrevista 3, pregunta 9). En el tercer cas, treballen novament el ritme durant en la unitat on es treballen diferents músiques del món (entrevista 6, pregunta 9). I Finalment, hi ha un professor que té molta presència d'alumnat que forma part de la comunitat gitana, en aquest cas el treballen de forma interpretativa donant valor a les capacitats que aporten els estudiants. (entrevista 7, pregunta 10). Els altres casos no tenen previst un treball específic d'aquest gènere, no obstant això, sí que mencionen haver fet referència a aquest gènere a partir d'alguna audició.

Aquell professorat que no recorre a la rumba com a material didàctic, quan se'ls ha demanat si veurien pràctic el seu ús dins de l'aula de música de secundària **tots comparteixen aspectes positius de la seva utilització**. Des d'un treball a partir de la pulsació i el ritme gràcies al ritme clar i quadrat que presenta, fins i tot incorporant-ho amb la pulsació corporal; la improvisació de noves lletres, la pràctica del cant, en el cas d'utilitzar els ukeleles introduir la tècnica del ventilador, la instrumentació, l'aspecte social d'aquest gènere, l'estudi dels artistes i repertori que el formen... (entrevistes 1, 4 i 5, pregunta 10).

Fins i tot, reconeixen el seu ús com a part d'inclusió i reconeixement de la comunitat gitana en l'aula i divulgació d'aquesta realitat per aquells estudiants el qual no en formen part. Ubicar-la geogràficament i reconduir l'estigma que té.

Incloure una pràctica on el seu ús normalment és fora de l'aula. Només en una entrevista no relaciona del tot el reclam de la comunitat gitana amb l'ús de la rumba catalana perquè ubica l'absentisme escolar com un problema d'educació en el context familiar (entrevista 7, pregunta 12).

No tot el professorat es sent el suficientment preparat per impartir aquest o altres gèneres. Alguns afirmen que el seu recorregut acadèmic no els ha proporcionat aquestes eines. No obstant això, també afirmen que el ventall didàctic és massa extens com per abarcar-lo tot i que la formació constant és la clau per corregir aquesta manca.

8.2.2 La mirada del poble gitano català

En paraules de Francesc Ferreres, President de l'Agrupació d'Entitats pel Desenvolupament del Poble Gitano dels Països Catalans (AGIPCAT) designa els gitanos <catalans> de la següent forma:

Els gitanos <catalans> ens autoidentifiquem així i com a tal som coneguts pels altres membres de la comunitat gitana: parlem català en la vida quotidiana i com a llengua pròpia (a més del romaní). Portem assentats a Catalunya 400 anys (que puguem documentar) (Ferreres, (s. d.) citat per Bellmunt, 2019, p.10).

Afirma també que les diferents entitats gitanes de referència estan treballant de valent perquè totes les gitanes i gitanos tinguin **els mateixos drets i oportunitats que la resta de la societat.** (Bellmunt, 2019, p.10)

Educació: de l'absentisme a la universitat:

Diferents testimonis recollits en el llibre de Bellmunt (2019), afirmen que les generacions més grans eren analfabetes. Tot i això es preocupaven perquè els seus descendents no ho fossin, "apreguessin de lletra" o s'esforçaven perquè poguessin estudiar en bons col·legis.

El testimoni de l'Oncle Santi fa la següent observació: "*Els païos tenen la seva manera de fer i n'hem d'aprendre molt, perquè són una gent que està molt més preparada que nosaltres. La manera de tirar endavant és estudiar i treballar*".

Gràcies al Pla Integral del Poble Gitano a Catalunya hi ha molt jovent i majors de 25 anys que han pogut accedir a la universitat. La societat gitana és conscient que per accedir a millors feines necessita tenir estudis i estar preparat. (Bellmunt, 2019, pp.55 - 57)

Pepe Carbonell, un jove pastor evangèlic, comparteix que les seves filles no han patit mai discriminació a l'escola. Comenta que elles saben que la seva identitat cultural té un espai reservat per la intimitat de casa. És una pràctica privada i personal.

En una altra entrevista a Moncho, nom artístic del cantant Ramón Calabuch Batista, diu que no és conscient de cap discriminació cap a la seva família o coneguts. Marca la diferència entre ser criticat pel comportament que pel color de la pell, ser o no ser gitano.

Assegura que actualment hi ha molta més diversitat i és té molt més en compte que en temps anteriors. La migració i les famílies novingudes d'altres ètnies ha ajudat molt a millorar aquest punt. (Bellmunt, 2019, pp. 60-61)

Gitanos catalans, de diferents localitats com Reus, Maresme, Girona... arriben a la mateixa conclusió: en un passat sí que han patit les conseqüències de la convivència entre dos pobles de cultures diferents. No obstant això, el discurs gitano intenta focalitzar-se en el futur i treballen per l'adaptació de l'ètnia gitana en la realitat en la que viuen. Destaco el comentari de Santiago Hernández, president de l'Associació Cultural Gitana del Maresme on observa que ell mateix oferia reforç escolar i l'alumnat era variat; gitanos i païos eren **tractats igual com si ho fossin** (Bellmunt, 2019, p.64).

Tanmateix, el testimoni Manuel García Algar transcrit per Bellmunt (2019), gitano amb recorregut d'estudis universitaris i postuniversitaris afirma que si no hagués estat gràcies als ajuts i les beques del govern, no hauria pogut plantejar-se tenir aquesta trajectòria acadèmica.

Des de la seva vivència, en canvi, contempla que tot i que el poble gitano ha avançat exponencialment encara existeix un pensament el qual allunya a l'alumnat gitano a continuar els seus estudis. Quan s'arriba als estudis

d'educació secundària obligatòria, la pressió als fills perquè continuïn rebent l'escolarització davalla. La formació és considerada però es segueix veient com una realitat aliena i poc real per al gitano. S'assumeix que no s'arribarà enlloc i l'interès per anar al institut decau. L'institut no suposa per a l'alumnat gitano un mitjà per aconseguir un fi si les feines del gitano són anar al mercat o altres no qualificades. Garcia no està gens d'acord amb aquesta última afirmació i per això es proposa com a referent per combatre aquest desconeixement (Bellmunt, 2019).

Sam Garcia, director de l'EMUGBA, afirma que les ajudes i el reconeixement cap a la rumba catalana i la comunitat gitana ha estat present en els darrers anys. Tanmateix, denuncia que es podria tenir més en compte l'opinió d'aquesta comunitat en les accions realitzades com en el cas de la confecció dels murals del carrer de la Cera, a Barcelona. Garcia, denuncia la manca de la presència femenina. Personatges que han fet molt més per aquest gènere que alguns dels que estan representats que no practicaven ni rumba catalana, sinó flamenca (annex 3, apartat 1).

També denuncia que aquest gènere s'ha deixat de banda per part de les institucions tot i haver nascut a Catalunya. En molts casos, Garcia considera que la rumba catalana no està entesa com un gènere català.

Tot i que la Generalitat sí que va mostrar el valor d'aquest, ens trobem en la realitat que a les festes majors en qualsevol poble del territori s'acostuma a programar la sardana, en canvi, la rumba catalana en poques ocasions hi és present quan es designa com a gènere festiu que a tothom agrada (annex 3, apartat 7).

4.3. Altres propostes didàctiques

En aquest apartat us proposem dues pràctiques relacionades amb el poble gitano català i la matèria de música dins l'etapa d'educació secundària obligatòria, marc d'aquest treball.

4.3.1. Els garrotins

Gènere constituït per dansa i música, on a principis del s. XX era el ball de moda per les terres de Lleida. És des de la Lleida carrinclona⁸ que aquest gènere s'escampa arreu de Catalunya.

El seu origen és incert; se li atribueixen diferents procedències: relacionat amb alguna dansa al·legòrica de caire guerrer, amb arrels al territori d'Astúries o que és descendent de la farruca (un pal flamenc). No obstant això, l'omnipresència d'aquest gènere des de fa més de 100 anys en reunions festives, celebracions de Carnestoltes, casaments, saraus i tota classe i condicions de festes pel territori lleidatà han provocat el reclam de la filiació lleidatana del gènere (Eduglosa, 2019).

Tanmateix, per al gran públic el garrotín no es percep encara com una forma ballable. Aquells que l'han dansat, l'han interpretat des d'una visió personal sense voluntat de perpetuar un patró gestual fixat (Tort i López, 2004).

Tant el ball com el cant formen part de les formes musicals de la cultura popular i els caracteritza la improvisació.

L'estructura del cant del garrotín és una quarteta on presenta rima entre els versos parells (Eduglosa, 2019). Normalment les quartetes son contestades amb una tornada que, inicialment, sembla que era "Al garrotín, al garrotan, a la vera, vera, vera, vera van", fins que es va popularitzar la tornada amb al·lusions a l'església de sant Joan: "Al garrotín, al garrotan, a la vera, vera, vera, de sant Joan (Eduglosa, s. d.).

L'acompanyament musical és senzill, amb la combinació de dos acords, la tònica i el dominant amb sèptima menor (I - V7, que en la tonalitat de Do M correspondrien a C i G7) (Tort i López, 2004).

El patró rítmic coincideix amb el d'una rumba lenta (Eduglosa, s. d.).

⁸ Carrincló: paraula d'origen gitano lleidatà. Substantiu que vol dir boig, bohemí, poca-solta... L'expressió Lleida carrinclona prové de les festes que es fotien els gitanos per terres ponentines ja abans de la Guerra Civil (Masip et al., 2010).

4.3.2. El ball de gitanes

Alguns dels balls tradicionals relacionat amb l'ètnia gitana és el ball de gitanes. Aquest molt arrelat a Vilafranca del Penedès, i a Vilanova i la Geltrú. Avui en dia, la pràctica d'aquest ball majoritàriament és duta a terme per paios, però antigament era molt propi de l'ètnia gitana. (Bellmunt, 2019, p.105).

Europa es va veure afectada per una plaga de pesta durant el s. XIV. La població es va veure obligada a migrar cap al sud; gitanos procedents de Polònia i Hongria van arribar a Catalunya i es van repartir per diferents comarques. Dins els seus costums, ballaven l'anomenat "Ball de Gitanos" que es realitzava per la Quaresma, durant el dia de Carnestoltes.

Existia rivalitat entre els diferents pobles. És per això que cada any s'anava afegint una part més al ball amb gradual complicació per tal de poder competir. Passat el temps la música d'aquest ball es va anar adaptant als instruments de la tradició catalana (Sanz. D, s. d.).

Consisteix en aguantar un pal gran al mig i els altres dansen fent un cercle. Sicus Carbonell explica que en l'actualitat també es salta, però que abans les gitanes l'expressaven com si fos flamenc, amb un art especial únic de les ballaores (Bellmunt, 2019, p. 105).

5. Conclusions

Les conclusions del present treball de fi de master, titulat "ESTAVA DE PARRANDA!: La rumba catalana en la matèria de música a l'Educació Secundària Obligatòria a Catalunya" permeten una visió global de l'aplicació de la rumba catalana a l'ESO, dintre del material que he tingut a la meua disposició i els recursos que he tingut a l'abast; hi aborden els dos objectius de la investigació: recollir els components potencials de la rumba catalana com a via d'inclusió de la comunitat gitana en la tercera etapa de l'educació bàsica a Catalunya i estudiar la viabilitat d'aquest gènere per aplicar-lo en propostes didàctiques de la matèria de música a l'ESO. Les conclusions més significatives són les següents:

En primer lloc, els resultats de la revisió de diferents llibres de text de la matèria de música a Catalunya confirma que la rumba catalana no es té considerada com a contingut didàctic per part de les editorials. Conseqüentment, aquesta manca d'integració exemplifica un dels motius perquè la comunitat gitana no es sent representada en les institucions educatives.

No obstant això, el professorat entrevistat ha demostrat que la pràctica docent no ha d'anar lligada als continguts que proposen els llibres de text, sinó que depenen del context i els seus objectius empren el seu criteri per tal d'impartir la matèria. Fins i tot, en més d'un cas han afirmat treballar qualitats de la rumba catalana dins de la seva programació.

Això demostra la compatibilitat d'aquest gènere i les competències expressades en el DECRET 175/22, tant específiques com transversals ja que es pot potenciar l'aprenentatge i pràctica del llenguatge musical i el patrimoni cultural com per desenvolupar valors com la diversitat i la inclusió, entre altres.

Tanmateix, aquesta llibertat, expressada en el decret, pot ser una arma de doble fil i deixar oblidada la rumba catalana per les institucions educatives.

En resum, aquest treball ha demostrat els beneficis d'impartir la rumba catalana a l'ESO i la rellevància d'aquesta acció tant per la comunitat gitana com per la resta d'alumnat.

Una futura continuació d'aquesta investigació seria analitzar una aplicació de la rumba en diferents contextos socioeducatius i analitzar-ne els seus resultats. També serà molt interessant seguir de ben aprop la resolució de la nova candidatura a la UNESCO perquè reconegui aquest gènere musical com a bé immaterial de la humanitat i revisar les accions que s'han proposat arran d'aquest reconeixement amb voluntat de fomentar i divulgar el coneixement d'aquest gènere.

6. Bibliografia

Ajuntament de Barcelona. (2023). *Declaració institucional perquè la Rumba Catalana sigui Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat*. Recuperat el 17 d'abril de 2023, de:

https://www.barcelona.cat/barcelonacultura/ca/barcelona-cultura/declaracio-institucional-perque-la-rumba-catalana-sigui-patrimoni-cultural-immaterial-de-la-humanitat_1275359

APAC Rumba Catalana. (s. d.). *APAC Rumba Catalana*. Recuperat el 22 de maig del 2023, de: <http://apacrumbacatalana.com/>

Auditori de Barcelona. (2018). *Vine a cantar rumba amb... los Sarandongos*. Recuperat el 22 de maig de 2023, de:

<https://www.auditori.cat/es/evento/ven-a-cantar-rumba-con-los-sarandongos/>

Ayats, J. (2010). *Las canciones "olvidadas" en los cancioneros de Catalunya: cómo se construyen las canciones de la nación imaginada*. Eusko Ikaskuntza.

Ballesteros, X. (2022). *La rumba catalana busca el reconeixement de la Unesco*. Recuperat el 18 d'abril de 2023, de:

https://www.ara.cat/cultura/musica/rumba-catalana-unesco_1_4572016.html

Bat Audicions. (2021). *Arrumba't*. Recuperat el 22 de maig del 2023, de: <http://bataudicions.com/arrumbat/>

Bat Audicions. (2021). *La rumba catalana*. Recuperat el 22 de maig del 2023, de: <http://bataudicions.com/la-rumba-catalana/>

Belda, C. (2015). *24 rumbes per diatònic - Carles Belda*. Recuperat el 20 de maig de 2023, de:

<http://www.totsuma.cat/projecte/1280/24-rumbes-per-diatonic-carles-belda>

Bellmunt, C. (2019). *Gitanes i gitanos catalans: Basat en el documental de Sicus Carbonell i Xavier Gaja (1.ª ed.)*. Editorial Gregal.

- Cano, M., Martínez, J., i Mayol, J. P. (2019). *Música...per a tothom*. McGraw-Hill.
- Cañizares, A. B., Colomé, J. i Maestro, M. A. (2018). *Music*. Editorial Casals.
- Carmona, A. R. (2021) *La aportación de la música gitana al enriquecimiento de nuestra cultura y su influencia en toda europa Material para alumnado y profesorado*. Dins M. Martínez, D. Fernández, A. R. Carmona, J. E. Abajo (Coords.), *Materiales sobre Historia y Cultura del Pueblo Gitano para Educación Secundaria: Educar frente al antigitanismo* (pp. 170 - 186). Subdirección General de Atención al Ciudadano, Documentación y Publicaciones.
- Casanova, E. (2016). *Els gitanos catalans de França. Llengua, cultura i itineraris de la gran diàspora*. Pagès Editors.
- Casas, N., Casas, M i Bonal, E. (2005) *Diversita't: Cançons, danses,... activitats i recursos per la convivència en la diversitat*. Generalitat de Catalunya. Secretaria General de Joventut. Fundació Bofill.
- Casellas, M. (2013) Presa de terra i manifest esporògen. *Núvol: El digital de cultura*. Recuperat el 08 de maig del 2023, de:
<https://www.nuvol.com/musica/presa-de-terra-i-manifest-esporogen-10366>
- Castro, M. (2012). *LES MANIFESTACIONS MUSICALS GITANES: LA RUMBA CATALANA I EL FLAMENC*. Conferència durant la Setmana Internacional de la Rumba a la Casa de Cultura de Girona, 13 d'abril, 18 h.
- Colomé, J., i Maestro, M. Á. (2016). *Música*. Editorial Casals.
- Colomé, J., Garea, D., i Maestro, M. Á. (2022). *Música*. Editorial Casals.
- Colomé, J., Giró, J., i Maestro, M. Á. (2007). *Música-I*. Editorial Casals.
- Companyia el Sac Inventora de Jocs. (s. d.). *Els colors de la rumba catalana*. Recuperat el 22 de maig de 2023, de:
<https://elsac.cat/wp-content/uploads/2021/11/els-colors-de-la-rumba-catalana.pdf>

Congostrina, A. (2017). *La noche en que la rumba se presentó al mundo*. Recuperat el 15 de maig de 2023, de:

https://elpais.com/ccaa/2017/07/27/catalunya/1501179096_380756.html

Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals. (2015). *Volen que la rumba catalana sigui declarada Patrimoni de la Humanitat abans del 2020*. Recuperat el 17 d'abril de 2023, de:

<https://www.ccma.cat/324/volen-que-la-rumba-catalana-sigui-declarada-patrimoni-de-la-humanitat-abans-del-2020/noticia/2674992/>

Cortés, F. (2011). *Història de la música a Catalunya*. Editorial Base.

DECRET 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 8762, del 29 de setembre de 2022.

<https://cido.diba.cat/legislacio/14012225/decret-1752022-de-27-de-setembre-dordenacio-dels-ensenyaments-de-leducacio-basica-departament-de-ducacio>

Dirección General de Diversidad Familiar y Servicios Sociales. (2021). *Estrategia Nacional para la Igualdad, Inclusión y Participación del Pueblo Gitano 2021-2030*. Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030.

DIXIT Centre de Documentació de Serveis Socials. (2019). *Reconeixement de les aportacions del poble gitano per avançar cap a la plena inclusió*. Recuperat el 18 d'abril de 2023, de:

<https://dixit.blog.gencat.cat/2019/11/26/reconeixement-de-les-aportacion-s-del-poble-gitano-per-avancar-cap-a-la-plena-inclusio/>

Eduglosa. (2019, 20 d'octubre). *Garrotín Descripción* [Vídeo]. Youtube. https://www.youtube.com/watch?v=DezO_wlw8nk&t=4s&ab_channel=Eduglosa

Eduglosa. (s. d.). El Garrotín: Recurs. *Eduglosa: Glosateca*. Recuperat el 31 de maig de 2023, de: <https://www.eduglosa.cat/glosateca/recursos/garrotin/>

EFE. (2022, Juliol 07). El musical rumbero "¡Chakapum!" de El Terrat se estrena en el Teatre Tívoli. *La Vanguardia: Sociedad*. Recuperat el 20 de maig de 2023 de,

<https://www.lavanguardia.com/vida/20220707/8393175/musical-rumbero-chakapum-terrat-estrena-teatre-tivoli.html>

El telæer de música. (s. d.). *El mig amic: Ballem rumba*. Recuperat el 22 de maig de 2023 de,

<http://www.telermusica.com/ca/propostes-didactiques-ca/cicle-superior-d-e-primaria/486-plantilla-proposta-primaria>

El telæer de música. (s. d.). *Collarets de llum*. Recuperat el 22 de maig de 2023 de,

<http://www.telermusica.com/ca/propostes-didactiques-ca/segon-cicle-d-e-so/274-collarets-de-llum>

El Terrat. (s. d.). *iChakapum!* Recuperat el 20 de maig de 2023, de <https://elerrat.com/teatro/chakapum/>

Europa Press Catalunya. (2010, Octubre 19). Peret estrena su curso de rumba catalana en el Liceu. *Europa Press: Catalunya*. Recuperat el 21 de maig de 2022 de,

<https://www.europapress.es/catalunya/noticia-peret-estrena-curso-rumba-catalana-liceu-20101019134657.html>

Fàbregas, B. (2007). *La rumba catalana: panoràmica etnohistòrica i recerca arxivística i documental dels orígens*. Revista d'etnologia de Catalunya, 121-123.

Federació d'Associacions Gitanes de Catalunya. (2023). *El Poble Gitano*. Recuperat el 17 d'abril de 2023, de:

<http://www.fagic.org/el-poble-gitano/?lang=ca>

Fernández, B., i Filigrana, M. C. (2019). *Protocolo orientativo para la inclusión de la historia y la cultura gitana en el currículo y la práctica docente*. SECRETARÍA GENERAL TÉCNICA Subdirección General de Atención al Ciudadano, Documentación y Publicaciones.

Fernández, D., i Abajo, J. E. (2021). El romanó, un idioma hablado por millones de personas. El caló, los restos de esta lengua en España: Material para profesorado. Dins M. Martínez, D. Fernández, A. R. Carmona, J. E. Abajo (Coords.), *Materiales sobre Historia y Cultura del Pueblo Gitano para*

Educación Secundaria: Educar frente al antigitanismo (pp. 96 - 120). Subdirección General de Atención al Ciudadano, Documentación y Publicaciones.

Fernández, D., Carmona, A. R., i García, R. (2021). Anexos de recursos para el aula: Material para el profesorado. Dins M. Martínez, D. Fernández, A. R. Carmona, J. E. Abajo (Coords.), *Materiales sobre Historia y Cultura del Pueblo Gitano para Educación Secundaria: Educar frente al antigitanismo* (pp. 204 - 228). Subdirección General de Atención al Ciudadano, Documentación y Publicaciones.

Fernando, L. (2016). *El socioconstructivismo: movimiento teórico para un mundo en cambio. Aprendizaje y Educación: psicología educativa sociocultural*. Paidós.

Filigrana, M. C., Heredia, E. i Fernández, B. (2020) *Materiales didácticos sobre el pueblo gitano para Educación Primaria*. Subdirección General de Atención al Ciudadano, Documentación y Publicaciones.

Forcat. (2011). *Estàndards de la Rumba Catalana: 24 partitures amb acords i lletra. Volum 1*. Cossetània Edicions.

Fundación Secretariado Gitano. (2013). *El alumnado gitano en secundaria: Un estudio comparado*. Recuperat el 12 de maig del 2023, de <https://www.gitanos.org/upload/92/20/EstudioSecundaria.pdf>

Fundación Secretariado Gitano. (s. d.). *Situación: La comunidad gitana y la educación*. Fundación Secretariado Gitano. Recuperat el 12 de maig del 2023, de https://www.gitanos.org/que-hacemos/areas/educacion/en_cifras.html

Fundación Secretariado Gitano. (s. d.). *Programas en educación*. Fundación Secretariado Gitano. Recuperat el 12 de maig del 2023, de <https://www.gitanos.org/que-hacemos/areas/educacion/programas.html>

Fundació Pere Tarrés, Projectes Socials. (2001). *Estudi sobre la població gitana de Catalunya Informe final*. Barcelona: Direcció General de Serveis Comunitaris Departament de Benestar i Família. p-136

- García, J. A., Moreno, I., García, R., Salguero, J. M., Casas, A., García, M., Soler, R. (2017). *La cultura del pueblo gitano en el currículo de la educación obligatoria, a través de su presencia, ausencia y percepción en los libros de texto*. Secretaría General Técnica. Centro de Publicaciones. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- Glaserfeld, E. V. (1991). *Constructivism in Education*. A The International Encyclopedia of Curriculum (p. 98). Oxford: Pergamon Press.
- Generalitat de Catalunya. (2018). *Pla integral del Poble Gitano a Catalunya 2017-2020*. Recuperat el 13 de maig del 2023 de: https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematics/accio_comunitaria_i_voluntariat/accio_comunitaria/poble-gitano/pla-integral/
- Güell, M., i Vilà, L., (2011). *Música 3r ESO*. Barcanova Editorial.
- Güell, M., i Vilà, L., (2011). *Música 1r cycle ESO*. Barcanova Editorial.
- Harmony Games. (s. d.). *Garrotins per improvisar a l'escola*. Recuperat el 22 de maig del 2023, de: <https://music.cat/en/training/garrotins-per-improvisar-a-l-escola>
- Joannaert, P. (2001 i 2002). *Competencias y socioconstructivismo: Nuevas referencias para los programas de estudios*. Conferència a UQÀM, Montreal, Quebec.
- L'ARC Fundació. (2023). *El telær de música*. Recuperat el 22 de maig de 2023, de: <http://www.telermusica.com/ca/>
- La Vanguardia. (2022, Desembre 12). Una plataforma pide el reconocimiento de la rumba catalana por la Unesco. *La Vanguardia*. Recuperat el 22 de maig del 2023, de: <https://www.lavanguardia.com/cultura/20221212/8642148/plataforma-reconocimiento-rumba-catalana-unesco-catalunya-musica.html>
- LLEI 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. *Portal Jurídic de la Generalitat de Catalunya*, 012/2009, de 17 de juliol de 2009. <https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2009/07/10/12>

- López, R. (2018). *El flamenco pop como tecnología del cambio social en España: del desarrollismo nacionalflamenquista al cuerpo biorrumbero de la Transición*. Revista Transcultural de música. ISSN: 1697-0101. Deakin University. Journal contribution: Australia, p. 21-22.
- Mai més. (2006). *Racisme i feixisme: Mai més*. Recupera't el 21 de maig del 2023 de: <https://fundaciobofill.cat/publicacions/racisme-i-feixisme-mai-mes>
- Marfà, M. (2008) *¿Muerta o de parranda? Auge, caída y nuevo esplendor de la rumba catalana*. Minerva: Revista del Círculo de Bellas Artes, ISSN 1886-340X, Núm. 8, 2008, pàgs. 55-61
- Marfà, M. (2008) El ritmo de la conversión: La extensión del pentecostalismo entre los gitanos catalanes de Barcelona y el papel de la rumba catalana. Dins *Actas del XI Congreso de Antropología a Donostia / San Sebastián: 10-13 de septiembre de 2008* (pp. 157 - 172). Ankulegi Antropologia Elkarte.
- Martínez, M., Fernández, D., Carmona, A. R., i Abajo, J. E. (2021) *Materiales sobre Historia y Cultura del Pueblo Gitano para Educación Secundaria: Educar frente al antigitanismo*. Subdirección General de Atención al Ciudadano, Documentación y Publicaciones.
- Masip, R., Montardit, F., i Prenafeta D. (2010) *Lo nou diccionari lleidatà-català*. Alfazeta. Dins Rodamots.cat (2023) *Ser carrincló a Lleida*. Recuperat el 31 de maig del 2023 de: <https://rodamots.cat/escreix/ser-carrinco-a-lleida/>
- Mayol, J. M., i Pujol, M. A. (2010) *Requetetxec: descobrim els instruments i grups instrumentals dels Països Catalans*. Generalitat de Catalunya Departament de Cultura.
- Ministerio de Derechos Sociales y Agenda 2030. (s. d.). *Estrategia Nacional para la Población Gitana*. Recuperat el 13 de maig del 2023 de: <https://www.mdsocialesa2030.gob.es/derechos-sociales/poblacion-gitana/estrategia-nacional/futura-estrategia.htm>

- Orff Catalunya. (2022). *RUMBA! AMB JOFRE GASOL, ISABEL VINARDELL I EZEQUIEL XIMÉNEZ*. Recuperat el 23 de maig del 2023 de: <https://www.orff.cat/rumba-amb-jofre-gasol-isabel-vinardell-i-ezequi-el-ximenez/>
- Pérez, J. M. (2000). *Más allá del Arte. La música como generadora de realidades sociales*. Deriva.
- Plataforma per la Llengua. (2020). "*Fills de la Mina*", el videoclip de rap i rumba en català fet pels joves de la Mina. Recupera't el 20 de maig del 2023 de: <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/noticies/4711/fills-de-la-mina-el-videoclip-de-rap-i-rumba-en-catala-fet-pels-joves-de-la-mina>
- Prunés, J. (s. d.). *Empàtik programa d'entrenament de l'empatia*. Recuperat el 22 de maig del 2023 de: <https://www.juliaprunes.cat/material-didactic-empatik/>
- Puchades, J. (2011). *Peret: Biografía íntima de la rumba catalana*. Global Rhythm Press.
- Puig, E. (2009). Pop, rock i altres gèneres mediàtics a la Catalunya del segle XX. Dins F. Cortés i F. Bonastre (Coords.), *Història crítica de la música catalana*. (pp. 385-422). Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions.
- Roda, J. A., Relats, A., i Zamorano, C. (2014) *Clau de fa*. Editorial Claret.
- Rumba Catalana. (2013). Dins *Gran enciclopèdia catalana digital*. Recupera't el 21 de maig de 2023 de, <https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/rumba-catalana>
- Sanz D. (s. d.). *Les Gitanes de Sant Vicenç de Castellet: Origen del Ball de Gitanes*. Recuperat el 03 de maig de 2023, de: <https://www.lesgitanes.cat/histograveria.html>
- Semán, P. (2019). ¿Quiénes son? ¿Por qué crecen? ¿En qué creen? Pentecostalismo y política en América Latina. *Nueva Sociedad*. 280, Nueva Sociedad. <https://nuso.org/articulo/quienes-son-por-que-crecen-en-que-creen/>

- Tort, J. i López M. (2004) *Lo Garrotín de Lleida. Sintonia d'una ciutat de païos i gitanos*. Pagès Editors.
- Uñón, P., Reyes, N., Pérez, M. i Estepa, M. (2001). *El flamenco en el aula*. Delegación Provincial de Córdoba Consejería de Educación y Ciencia de la Junta de Andalucía.
- Vespito. (2012). *La rumba catalana. Los míticos orígenes*. Recuperat el 17 d'abril de 2023, de: <https://www.vespito.net/rumba/origen.html>
- Viejo, C. (2019, 09, 25). Jesús Salinas: "Estamos muy lejos de una escuela inclusiva". *El Periódico de Aragón: Espacio 3*. Recuperat el 12 de maig de 2023, de <https://www.elperiodicodearagon.com/espacio3/2019/09/25/jesus-salinas-lejos-escuela-inclusiva-46602441.html>
- Vigotsky, L. S. (1982). *Pensamiento y lenguaje*. Pueblo y Educación.
- Weber, W. (2011). *La gran transformación en el gusto musical: la programación de conciertos de Haydn a Brahms*. Fondo de Cultura Económica.
- Zaragoza, J. L. (2009). *Definición de las competencias musicales en educación secundaria a partir de los bloques de contenido. A Didáctica de la música en la educación secundaria* (p. 65-66). Graó.

Annexes

Annex 1. Dades extretes a partir de la revisió de llibres de text

Editoria	Títol del llibre	Any	Format	Curs o cicle	Número de pàgines totals	Porció dedicada	Tipus d'activitat
Editorial Casals	Tempo XXI música - I	2007	Llibre físic	1r ESO	275	0	-
Editorial Casals	Música	2016	Llibre físic	4t ESO	107	0	-
Editorial Casals	Music	2018	Llibre físic	2n ESO	153	0	-
Editorial Casals	Música II	2022	En línia: https://issuu.com/editorialcasals/docs/musica_ii_cat_web	2n ESO	144		
Barcanova	Música	2011	Llibre físic	1r cicle ESO	135	2 línies	Audició
Barcanova	Música	2011	Llibre físic	3r ESO	103	0	-
McCrew	Música... per a tothom	2019	Llibre físic	ESO - A	111	0	-
Claret	Clau de fa	2014	Llibre físic	3r ESO	103	0	-

Taula 2. Font: Contrucció propia a partir de les dades extretes de la revisió dels llibres de texts en matèria de música esmentats en el treball.

Annex 2. Transcripció entrevistes al professorat

En aquest annex s'agrupen les entrevistes fetes al professorat en actiu d'educació secundària en la matèria de música.

Entrevista 1: Ana Falcó

Data de realització de l'entrevista: 03 de maig del 2023

1. Quants anys d'experiència tens?

4 anys.

2. A quins cursos fas les classes de música?

He impartit a tots els cursos. Degut al canvi de les lleis constants.

També he fet batxillerat.

3. El Centre Educatiu on treballes és de titularitat pública, concertada o privada?

Públic

4. Com descriuries l'àmbit socioeconòmic en que es troba el teu institut?

El percentatge d'immigració és prou alt, crec que estem sobre el 30%. És un perfil molt variat, a banda de la immigració hi ha famílies de poc nivell adquisitiu, moltes d'aquestes famílies es dediquen a la pràctica del camp. També hi és presenten situacions de vulnerabilitat, famílies desestructurades i perfil socioeconòmic baix. Nivell adquisitiu baix, i d'altres que variat, però també hi ha famílies solvents amb una situació econòmica més estable. Però direm que comença a ser alarmant que existeixi aquest perfil tan baix. Cada cop n'hi ha una mica més.

5. En el disseny de les sessions, tens en compte el gènere musical del material emprat?

Sí, intento que sigui coherent i que representi a l'alumnat. Durant la meua petita trajectòria m'he donat compte que o parteixes de la seva música per arribar als objectius que t'havies proposat o és impossible avançar amb ells. A partir de la música que a ells els hi agrada que normalment sol ser el reggaeton, construïm camins cap a altres gèneres com els ritmes llatins, música tradicional, i música clàssica. Intento que hi hagi una mica de variació però partint sempre des dels seus gustos.

6. Quins són els que més empres?

Els gèneres que interessen més a l'alumnat, en un principi va ser el trap i actualment em trobo amb el reggaeton. El primer dia de classe faig un sondeig per conèixer quins són els seus interessos.

Treballem també molts altres estils, entre els dos professor que estem al institut.

7. Quan elegeixes el gènere musical, tens en compte el context socioeconòmic dels estudiants?

Miro més l'origen que la seva situació econòmica. El país de provinença. L'origen geogràfic ja que presenten moltes diferències.

8. Saps quina música escolten fora de l'aula?

Sí. Aquest any estic fent 1r i 2n d'ESO. Es deixen emportar per les corrents, encara no tenen els seus estils propis identificats.

9. Utilitzes la rumba dins a les teves programacions?

Algun exemple sí que he recorregut. Al parlar de la música popular per proximitat ha acabat sorgint. Hem fet alguna audició, l'hem picat però no ha estat mai un punt fonamental de la programació en l'aula.

Però no l'he treballat mai com a punt central a l'aula. Ni en el temari, unitat didàctica ni eix vertebrador.

10. En cas negatiu, quins creus que serien els elements de la rumba que podrien aportar a les teves programacions?

La rumba com a gènere obert, admet la creació de lletres dissenyades per l'alumnat; ja que té un ritme prou quadrat i assimilable per l'alumnat, i que puguin improvisar diferents lletres que això és un treball a l'aula que funciona molt bé. També, a nivell de seguir ritmes en percussió corporal o percussió petita, la rumba catalana permet seguir-ho molt bé. A nivell del cant, perquè no?

En l'institut treballem amb ukeleles, potser seria un gènere el qual que s'adaptaria molt bé.

Tinc un alumne, que és d'ètnia gitana i mal estudiant però ens va fer una classe de rumba catalana.

11. Entendries la rumba com un element de reclam per millorar l'assistència a l'aula de la comunitat gitana?

En el cas del nostre institut no hi ha gaire problemes d'absentisme. El gènere masculí sí que són bons alumnes i aprofiten l'etapa, però en el cas del gènere femení la tònica general és que l'institut és una obligació i no l'aprofiten. Quan compleixen els 16 anys marxen de l'àmbit de l'educació.

En el cas dels nois, sí que és nota que quan parles de flamenco i rumba estan més motivats. Fins i tot els convido a que participen activament mostrant als seus companys el que saben del gènere.

En resum, sí que entenc que el gènere de la rumba pot funcionar com a reclam de la comunitat gitana perquè es senten més involucrats. Tot i que en la meva experiència no ho puc aplicar ja que no es dona el cas d'absentisme, però sí que reconec que en altres instituts sí que es dona lloc aquesta situació.

12. Perquè?

Perquè és un gènere que ells coneixen, practiquen. Els empodera, el senten com a propi i poden aportar un element a l'aula que la resta de companys desconeixen i els fa sentir importants dins del grup.

És molt interessant fomentar-ho, donar-li, valor i funciona molt bé per al grup classe col·lectiu. Els dona la oportunitat d'integrar-se en el grup i fa que el grup gran estigui més cohesionat i motivat

13. I per la resta d'alumnat? Com veuries el treball d'aquest gènere?

Entenc que bé, però els costa una mica entrar en estils que desconeixen. Però els aporta varietat i diferència. I sobretot donar-li valor al origen i significat que té. També per despertar-los el gust a la varietat musical.

14. Et sents suficientment format per impartir un ventall de gèneres musicals eclèctic a l'aula?

No, crec que mai s'està suficient format. El ventall de possibilitats és tant ampli que és molt difícil de formar. Dins del nivell per a l'educació secundària sí, però a nivell personal la meva formació és clàssica.

Un exemple és el cas del reggaeton, que interessa a l'alumnat. En el meu cas personal no em sento formada, però al final és formar-se una mica sobre la marxa. Una mica més que l'alumnat. Per oferir-los els màxims referents possibles.

15. Què podries fer per millorar-ho?

Faig molt d'estudi, i molta recerca pròpia. Cursos, formació permanent... Però individualment d'això, has d'estar al dia de la música que escolta l'alumnat. Les llistes d'èxits nacionals, del moment, elaborar llistes d'interès per l'alumnat i poder-lo enllaçar amb aquells coneixements previs que ja tenen i podem treballar a l'aula.

Entrevista 2: Carlos Bayolo

Data d'enregistrament de l'entrevista: 03 de maig del 2023

1. Quants anys d'experiència tens?

2 anys i mig.

2. A quins cursos has fet les classes de música?

A tots, 1r, 2n, 3r i 4t.

3. El Centre Educatiu on treballes és de titularitat pública, concertada o privada?

Pública.

4. Com descriuries l'àmbit socioeconòmic en que es troba el teu institut?

Hi ha una barreja degut a que hi ha alumnat vingut de fora del barri de més nivell adquisitiu degut a la metodologia pedagògica especial. Actualment l'alumnat del barri té un nivell adquisitiu econòmic mitjà baix.

5. En el disseny de les sessions, tens en compte el gènere musical del material emprat?

Sí, molt.

Em baso molt amb les metodologies pràctiques de la música basades en l'adolescència de John Payter. Que busca que es connecti els diferents àmbits de la matèria en la música actual.

Actualment treballo la música del s.XX on entra el jazz, les fusions...

6. Quins són els que més empres?

Degut a la meua formació professional, el temari proposat pel currículum, i connectar amb la música del seu estil els parlo molt del hip-hop, la música jamaicana, el dancehall tot per relacionar i donar sentit a la

música que escolta l'alumnat habitualment que es situa entre el trap i el reggaeton.

7. Quan elegeixes el gènere musical, tens en compte el context socioeconòmic dels estudiants?

Sí, absolutament. La ideologia... Sempre quan trio una audició tinc en compte el missatge que s'exporta. Tot i que també penso que la música no hauria d'anar lligada en aquest aspecte. Tanmateix, depenent del context notes que hi ha unes influències més que d'altres.

8. Saps quina música escolten fora de l'aula?

Sí, és el primer que els pregunto. Quina música escolteu, quina música us agrada.

Intento saber que els interessa per tal de construir les meves sessions.

9. Utilitzes la rumba dins a les teves programacions?

Sí que hi passo.

Ja que dins la meva programació parlo del flamenc, i em centro a fomentar el flamenc fora d'andalusia. Quan comentem la rumba té el català com a idioma els xoca molt.

Els poso exemples des del Bambino, el Pescailla, el Peret, el Gato Pérez, els Manolos, Sabor de Gràcia...

Sobretot perquè les palmes en palos de tango o de rumba ho utilitzo molt sumant la claretat del compàs 4/4 és un gènere el qual acabo recurrent-hi.

10. En cas negatiu, quins creus que serien els elements de la rumba que podrien aportar a les teves programacions?

11. Entendries la rumba com un element de reclam per millorar l'assistència a l'aula de la comunitat gitana?

Sí.

12. Perquè?

Per superar diferents estigmes i estereotips. Lluitar contra antigitanisme. Ho utilitzo molt, no tant des de la vessant social però sempre que presencio alumnat amb llegat musical l'implico en l'aula perquè ens comparteixi la seva història.

13. I per la resta d'alumnat? Com veuries el treball d'aquest gènere?

El trobo necessari per conèixer la música actual, ubicar-la geogràficament i conèixer el llegat folklòric d'aquí. Per canviar l'estigma exclouent cap a la comunitat gitana i que ubiquin que formen part de la cultura tant espanyola com a catalana.

14. Et sents suficientment format per impartir un ventall de gèneres musicals eclèctic a l'aula?

Sí, però el meu recorregut acadèmic no m'ha dotat d'aquestes eines, és una característica que ve per la recerca individual.

15. Què podries fer per millorar-ho?

A través d'interet, buscar com presentar-ho des d'un punt de vista pràctic.

Entrevista 3. Eulàlia Garcia

Data de l'enregistrament de l'entrevista: 18 de maig del 2023

1. Quants anys d'experiència tens?

5 anys.

2. A quins cursos fas les classes de música?

1r eso durant 5 anys (actualment), 2n eso només 1 any (actualment), 4t eso 1 any.

3. El Centre Educatiu on treballes és de titularitat pública, concertada o privada?

Sempre pública.

4. Com descriuries l'àmbit socioeconòmic en que es troba el teu institut?

L'actual centre on treballo està en un àmbit baix. Tot i això, durant molts anys ha rebut alumnat d'altres zones amb situacions socioeconòmiques més elevades atret pel projecte educatiu de centre ofertat. Tanmateix,

actualment ja no es pot fer això, i cada cop és més present l'alumnat propi del barri.

5. En el disseny de les sessions, tens en compte el gènere musical del material emprat?

Sí.

6. Quins són els que més empres?

Principalment els gèneres que els hi agrada més a l'alumnat. Pop, rock, també els garrotins, música tradicional, músiques del món, música clàssica... però sempre a partir de música moderna per atraure a l'alumnat.

7. Quan elegeixes el gènere musical, tens en compte el context socioeconòmic dels estudiants?

Crec que no, les diferents realitats on he treballat escolten la música que troben en les xarxes socials, la més convencional. El meu objectiu després és fer-los descobrir altres gèneres que de normal no escoltarien. Potser depèn de l'ambient socioeconòmic que tenen a casa escolten un cert tipus de música i llavors ja tenen aquesta part enriquida a casa i potser sí que es veritat encara veig més la meva funció, la meva responsabilitat, de fer-los descobrir nous estils. Des de la meva experiència, em reafirmo, he observat que escolten la música que escolten a partir de les tendències en les xarxes socials.

Els enganxo per les músiques de moda i a partir d'aquí treballo altres elements.

8. Saps quina música escolten fora de l'aula?

Sí música urbana: trap, reggaeton.

9. Utilitzes la rumba dins a les teves programacions?

Sí, fem un tastet. Utilitzo els garrotins perquè practiquin la cançó improvisada, la glòssa, els patrons rítmics predecessors als de la rumba. Posteriorment aquestes cèl·lules les fem servir en altres peces que fem.

10. Quins creus que serien els elements de la rumba que podrien aportar a les teves programacions?

L'escolta, entendre la pulsació, quin ritme intern té, aprendre els patrons rítmics que té, a través de la percussió corporal i posteriorment amb els instruments de l'aula. També aprendre la funció de dos acords que ho fem amb els ukeleles i també amb l'acompanyament harmònic dels instruments de placa.

Com veus anem construint des dels elements més bàsics, com portar la pulsació, patrons rítmics, harmonia i lletra.

Cantem primer només la tornada, i després juguem a improvisar les estrofes.

11. Entendries la rumba com un element de reclam per millorar l'assistència a l'aula de la comunitat gitana?

Sí.

12. Perquè?

La construcció del coneixement sempre es fa a partir d'allò que reconeixen o el coneixement previ que tenen, el que els agrada, els motiva. Sempre has d'anar a partir del que una persona ja té a dins seu i a partir d'aquí l'atrapes.

En la comunitat gitana, els presenten un caixó, unes palmes, una guitarra... a partir d'aquí es senten integrats a l'aula i fins hi tot poden aportar experiències pròpies.

13. I per la resta d'alumnat? Com veuries el treball d'aquest gènere?

Que la resta de la classe pugui aprendre dels seus companys, és un element afegit.

També per deconstruir el pensament que el flamenc o la rumba no es pugui treballar a Catalunya. Que sigui un gènere exclusiu d'Andalusia.

També per mostrar la diversitat de la música, fins i tot en la pròpia geografia.

14. Et sents suficientment format per impartir un ventall de gèneres musicals eclèctic a l'aula?

Sento que no tinc prou informació i m'he d'anar formant constantment. A través de cursos pràctics. La meva formació acadèmica prové de l'àmbit clàssic i en canvi l'ús que imparteix va molt més enllà.

15. Què podries fer per millorar-ho?

Fent recerca, assistint a cursos, compartir molt amb altres docents de música, llegir molt... un bon docent ha d'estar sempre despert i actualitzat per no quedar-se obsolet i deslligat amb l'alumnat.

Entrevista 4: Maite Lopeandia

Data de l'enregistrament de l'entrevista: 04 de maig del 2023

1. Quants anys d'experiència tens?

Aquest és el tercer curs que estic treballant com a docent.

2. A quins cursos fas les classes de música?

He treballat a tots els cursos de l'ESO.

3. El Centre Educatiu on treballes és de titularitat pública, concertada o privada?

Sempre he treballat a pública.

4. Com descriuries l'àmbit socioeconòmic en que es troba el teu institut?

Actualment estic a Sàrria, és una zona acomodada. La majoria no tenen cap problema de vulnerabilitat o nivell socioeconòmic baix. Algun cas ho té més difícil però no és la corrent majoritària.

5. En el disseny de les sessions, tens en compte el gènere musical del material emprat?

Sí.

6. Quins són els que més empres?

Depèn, diferents estils de la música clàssica, música aplicada en els àmbits audiovisuals (cinema- publicitat), música pop i música urbana que els agradi, reggaeton, trap... se m'és molt útil jugar amb música que els agrada.

7. Quan elegeixes el gènere musical, tens en compte el context socioeconòmic dels estudiants?

Sí. Durant la meua trajectòria professional he treballat en diferents barris de nivell econòmic diferenciat. Llavors els estils, i els gustos musicals eren diferents i m'adaptava en vers això.

8. Saps quina música escolten fora de l'aula?

Sí. Faig activitats per conèixer què els agrada.

9. Utilitzes la rumba dins a les teves programacions?

Faig servir alguns exemples, alguna audició d'Estopa o de la Pegatina.

10. En cas negatiu, quins creus que serien els elements de la rumba que podrien aportar a les teves programacions?

La rumba és un gènere que tothom coneix, està molt popularitzada. I l'aprofito per introduir el *flamenco* ja que tenen una relació molt pròxima. Veure com s'enllacen les diferents cultures, i l'ús del català en les lletres d'aquest gènere.

11. Entendries la rumba com un element de reclam per millorar l'assistència a l'aula de la comunitat gitana?

No m'ho havia plantejat, però m'imagino que sí.

12. Perquè?

Crec que qualsevol estudiant, i més als adolescents, els crida molt l'atenció veure reflectit en l'institut aquella música que escolten en el seu dia a dia, els dona valor, es senten escoltats i els puja l'autoestima. En quan als gitans i la música que ells escolen la música és un element molt present. Que ho treballis a classe és un reconeixement a la seva comunitat.

13. I per la resta d'alumnat? Com veuries el treball d'aquest gènere?

Al ser un gènere on la música és alegre i animada i que està present a la consciència col·lectiva, els genera interès i els agrada. En el barri on estic no hi ha presència d'alumnat gitano, però l'alumnat que escolta música catalana o que la seva família té tradició d'escoltar música en català, reconeixen el gènere de la rumba i la canten.

14. Et sents suficientment format per impartir un ventall de gèneres musicals eclèctic a l'aula?

Gens formada. La formació dels diferents gèneres em sorgeix per la curiositat que tinc.

15. Què podries fer per millorar-ho?

El temari de les oposicions em serveixen com a guia i formació. Els llibres de text també són pautes a seguir.

Buscar a internet, escoltar música, analitzar els artistes, a nivell bibliogràfic...

Entrevista 5: Maria Jesús Cullaré

Data de l'enregistrament de l'entrevista: 04 de maig del 2023

1. Quants anys d'experiència tens?

Vaig començar la docència l'any 85... 38 anys! El curs 25-26 serà el meu any nº 40 en la docència.

2. A quins cursos has impartit classes de música?

Sempre a 1r i 2n d'ESO que serien equivalents al 7è i 8è curs.

3. El centre educatiu on treballes és de titularitat pública, concertada o privada?

Concertada.

4. Com descriuries l'àmbit socioeconòmic de l'usuari en el teu institut?

Comentar-te que l'institut té un tractament d'escola.

Hi ha hagut un canvi molt important en comparació als primers 25 anys. El nivell socioeconòmic de les famílies anava al voltant de la classe mitja, mitja-alta. Famílies del voltant del barri. Ara ens trobem en un barri on hi ha molta gent immigrant i que el consorci d'ensenyament assigna places. Per tant, tenim molts "nanos" amb necessitats educatives especials dins de l'aula, cosa que abans no teníem.

5. En el disseny de les sessions tens en compte el gènere musical del material emprat?

Treballo un tema per com classificar la música a través dels gèneres. Però en general el que intento treballar durant aquests dos cursos és que tinguin una idea clara sobre què és la música. Que no hi ha música dolenta ni bona, ni la música clàssica és la dolenta ni la música moderna és la bona. Ni podem parlar de la música en conceptes com: m'agrada o no m'agrada; hem de conèixer més els elements bases de la música, dels gèneres, de la instrumentació, de a quin tipus de públic va dirigida aquella obra per poder dir alguna cosa més.

Per tant, un cop jo he explicat els grans gèneres, les audicions periòdiques que vaig fent, no cada dia que també es podria fer però ja seria un altre projecte, el que faig quan escoltem una obra és intentar expressar amb els "nanos" tot allò que saben de la música amb aquella obra que han escoltat. Més igual quin material estiguin escoltant mentre tinguin eines per poder-se expressar. Per mi el valor de la música no està ni en l'estil ni el gènere, sinó en la capacitat de transmetre el que rebin i el que ells són capaços a partir del que coneixen.

Parlo del concepte gènere, quan treballem una audició sortirà el concepte gènere, però m'és igual. És la música igualment. Si hem d'escoltar a la Rosalia, al Quevedo, al Bizarrap per veure quina producció han tingut en l'obra, ho parlarem.

6. Quin són els gèneres que més empres?

Els faig escoltar molta música tradicional, però no només catalana, sinó d'arreu del món. Perquè és a través de la música tradicional que puc explicar la varietat d'instruments que hi ha. Que no es pensin que només existeixen aquells de l'orquestra que n'hi ha milers.

Dins de la música clàssica, depèn de l'any. Hi ha anys que m'he decantat més per la música instrumental. Depèn molt de l'expectativa dels "nanos" a la classe, jugo molt amb l'ambient que es respira. Llavors clar, si he parlat més de textures parlo més de petites audicions de música clàssica que no moderna perquè només podré parlar de melodia acompanyada.

Música tradicional, música tradicional del món, música clàssica i la música que estan escoltant l'alumnat.

Jo jugo la carta on els comento que totes les músiques valen, però que no treballarem el reggaeton. Els faig la demostració que no és tant important. Els relaciono que socialment té un valor en el present, però musicalment...

7. Quan tries el gènere musical, tens en compte el context socioeconòmic dels estudiants?

No, de moment. Arribarà un moment en que potser sí que l'hauré de tenir en compte. Cada vegada tenim menys nens que estudien música fora de l'escola. És una realitat, abans podies tenir vuit, nou nens que feien música i ara en tens un, o cap. Llavors també les expectatives en l'àrea de música seran diferents. Em plantejo en un futur si hauré de centrar les meves sessions cap a la música pakistani, la rumba o el flamenc. Tot això que faig de passada, que per mi no és el més important, establir uns límits entre els gèneres, sinó que tinguin l'experiència i la vivència de sentir quantes més obres musicals millor.

8. Saps quina música escolten fora de l'aula?

Escolten menys del que ens pensem, van amb els auriculars tot el dia, però no estan escoltant, estan sentint.

Llavors escolten aquella música que els anomenats "influencers" i les xarxes socials comparteixen.

Quan tu els preguntes, als estudiants de primer o segon, quin tipus de música escoltes, no ho saben verbalitzar. Et diuen la música de l'autor o del cantant, no l'estil.

Els de segon ja comencen a verbalitzar-ho perquè comencen a entendre les característiques musicals.

Això ja dona peu a tenir la necessitat d'aclarir aquests conceptes. El cantant és una figura però no la música que l'engloba. Parlen del pop, del reggaeton. Però finalment associen la música que escolten al grup.

Relacionen estils com el jazz, el rock amb els pares.

9. Utilitzes la rumba dins de les teves programacions?

No, dins de les programacions.

Dins d'alguns anys de la meva trajectòria sí que hem fet algunes audicions. Potser si estés en el barri de gràcia sí que la treballaria més, però els nois i noies d'aquest institut no saben ni que és la rumba.

10. Quins elements creus que podria aportar la rumba en les teves programacions?

El ritme, els instruments, i l'aspecte social que és la rumba. Com a llenguatge.

11. Entendries la rumba com a nivell de reclam per millorar l'assistència a l'aula de la comunitat gitanta?

Sí, totalment. Amb la música et pots apropar molt a l'alumnat si d'entrada els hi dius que a tu també t'agrada la seva música. Si el poble gitano està acostumat a escolar és un tipus de música i vols fer lligams amb ells, has de partir de la seva experiència.

12. Per la resta de l'alumnat com veuries el treball d'aquest gènere?

Com qualsevol altre gènere. El "nano" ha d'aprendre que no hi ha gèneres vàlids i d'altres que no. No s'ha de menysprear cap gènere. El concepte bo i dolent jo intenc que no me'l diguin mai. Totes les músiques parteixen d'un mateix objectiu que és el de transmetre alguna cosa. Fins hi tot la música pura, basada en el plaer de crear música pel seu propi color.

Que s'ha de treballar el reggaeton, doncs el faig sense cap problema.

Intento treure el màxim de suc, perquè entenguin que ha passat.

Poden aprendre amb la seva música? Sí però thas d'apropar a ells. Si no t'apropes a l'alumnat i els fas treballar músiques que per ells no tenen sentit, la teva feina queda molt mimvada.

13. Et sents suficient formada per impartir un ventall de gèneres eclèctics a l'aula?

Si no em sento formada, ja intento fer-ho pel meu propi peu.

14. Quins recursos et plantejes per millorar-ho?

D'entrada l'assignatura de música, tant a l'educació primària com en la de secundària ha de ser impartida per músics. Molt sovint arriben a l'educació secundària només havent treballat l'expressió de la música. No s'explica el llenguatge musical, què vol transmetre, vivenciar-ho...

El primer recurs és la formació del professorat de música.

Més que pensar en la programació que he de fer, és pensar què funcionarà amb els nenes que tinc aquest any i com ho adapto en la programació.

I tot aquestes modificacions que faig ho puc vincular amb algun objectiu?
I tant, els vincules tots, perquè pots trobar el mecanisme per fer-ho.

Si no tens recursos, material propi, si no tens coneixements sobre el que han fet abans, si no tens clar què és el que han cursat anteriorment... això és el que fa que molts cops arribes a l'aula amb unes activitats concretes i no funcionen. En canvi, en altres assignatures això no passa perquè els objectius pautats estan molt més definits.

Si socialment no se li dona la importància que ha de tenir, l'assignatura de música, és un recurs en contra. Dignificar l'assignatura, dignificar el paper del mestre en l'assignatura...

A partir d'aquí tenim molt clar, que tot el procés d'aprenentatge depèn de tu. No crec amb el fet que l'alumnat està al centre de l'educació. Tu has de fer que amb els conceptes que tens, motivar a l'alumnat perquè vagi cap a on l'ofereixes. Conduir l'alumnat cap a un coneixement, si esperes que el nen aprengui coses pel seu propi peu, no ho farà. Ser resiliència amb les activitats proposades, hàbil per modificar-les. Tenir clar com fer-ho i quins recursos utilitzaràs.

I l'experiència és un grau també.

Entrevista 6: Sara Sambola

Data de l'enregistrament de l'entrevista: 05 de maig del 2023

1. Quants anys d'experiència tens fent de docent a secundària?

Menys d'un. 9 mesos.

2. A quins cursos imparteixes classes de música?

A primer i segon d'ESO.

3. El centre educatiu on treballes és de titularitat pública, privada o concertada?

Pública.

4. Com descriuries l'àmbit socioeconòmic en que es troba l'institut per part de l'usuari?

Nivell socioeconòmic baix.

5. En el disseny de les sessions tens en compte el gènere musical emprat?

Sí clar, evidentment.

6. Quins són els que més empres?

Intento oferir una mostra molt variada. Des de música clàssica fins la música trap. Passant pel rock and roll... de tot.

7. Quan tries el gènere musical tens en compte el nivell socioeconòmic de l'estudiant?

Sí que el tinc en compte.

8. Saps quina música escolten fora de l'aula?

Sí.

9. Utilitzes la rumba catalana dintre de les teves programacions?

Sí.

10. I com la treballes?

Per exemple, per treballar el ritme. Quan hem fet músiques del món tradicionals, també he posat exemples de rumba.

Actualment no ho poso en pràctica, però em plantejo que amb la rumba catalana es pot treballar l'estudi del propi gènere, els artistes relacionats: Peret, Bambino...alguns artistes que hagin sigut representatius. Les cançons que la formen.

11. Entendries la rumba com un element de reclam per millorar l'assistència a l'aula de la comunitat gitana?

Sí. La rumba catalana i el flamenc. No només la rumba.

12. Perquè?

Perquè és una música que és molt pròxima a la comunitat gitana i normalment no la solen viure a l'escola, sinó que la viuen fora. El fet de

viure-la dins l'aula els pot apropar molt a un aprenentatge amb més sentit.

13. Per la resta de l'alumnat, com veuries el treball d'aquest gènere?

Ho veuria igual de bé.

14. Com a docent et veus suficient formada per impartir un ventall de gèneres eclèctics a l'aula?

Sí.

15. I en cas de voler millorar-ho com t'ho plantejaries?

Sempre puc millorar, em puc formar en gèneres que em són més desconeguts que altres. Puc tenir més control amb el flamenc o el hip-hop, però sóc menys experta amb el gènere de la música clàssica.

Podria investigar, plantejar-me unitats didàctiques, llegir, veure pel·lícules, escoltar música, anar a concerts, participar de diferents maneres per conèixer més aquest gènere.

Entrevista 7: Xavier Iglesias

Data de l'enregistrament de l'entrevista: 15 de maig del 2023

1. Quants anys d'experiència tens?

5 anys

2. A quins cursos fas les classes de música?

Tota la ESO i batxillerat en alguna ocasió.

3. El Centre Educatiu on treballes és de titularitat pública, concertada o privada?

Pública

4. Com descriuries l'àmbit socioeconòmic en que es troba el teu institut?

Molt baix. Dels pitjors de Catalunya. És el barri de la Mina de Sant Adirà del Besós.

5. En el disseny de les sessions, tens en compte el gènere musical del material emprat?

Sí però l'alumnat té una cultura pròpia i el que intento es fer-los descobrir músiques noves.

6. Quins són els que més empres?

Pop, rock, i gèneres que l'alumnat escolta, rumba, flamenc...

7. Quan elegeixes el gènere musical, tens en compte el context socioeconòmic dels estudiants?

Sí i no. Depèn del que vulgui treballar. Si vull treballar que cantin una lletra buscaré una lletra adequada. Si vull treballar bandes sonores de pel·lícules buscaré exemples que puguin identificar.

8. Saps quina música escolten fora de l'aula?

Sí, flamenc, reggaeton i trap.

9. Utilitzes la rumba dins a les teves programacions?

Sí.

10. Quins són els elements que aporten la rumba catalana a les teves sessions?

L'enfoco des de l'àmbit de la interpretació. L'alumnat que tinc és una virtut com repiquen de mans o toquen el caixó, fins i tot algun s'atreveix amb la guitarra.

11. Entendries la rumba com un element de reclam per millorar l'assistència a l'aula de la comunitat gitana?

Sí i no.

12. Perquè?

La classe de música pot ser un reclam però el cas d'absentisme ho relaciono més cap a l'educació familiar.

13. I per la resta d'alumnat? Com veuries el treball d'aquest gènere?

És un exemple divers més que els proporciona la pràctica musical i sobretot relacionada amb l'entorn.

14. Et sents suficientment format per impartir un ventall de gèneres musicals eclèctic a l'aula?

Mai acabes d'estar format del tot, vas aprenent sobre la marxa. En les diferents unitats didàctiques se't presenten nous reptes el qual no t'hi has trobat mai.

La meva formació acadèmica prové de la música clàssica, però a mesura que vas impartint altres gèneres el propi professor també va aprenent com fer-ho.

15. Què podries fer per millorar-ho?

Escoltant molt del gènere, extraent les característiques del gènere, i fins i tot confiar amb l'alumnat per que pugui participar en la sessió si és sabedor del contingut impartit.

Annex 3. Transcripció entrevista Sam Garcia

Director de l'ecomuseu urbà gitano de Barcelona

Data d'enregistrament de l'entrevista: 02 de febrer del 2023

1. Els murals del carrer de la Cera:

S: Són els murals de la rumba catalana. Aquesta va ser una iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona del 2018. Però tampoc van comptar gaire amb la comunitat gitana per veure qui sortia als murals. Està bé, perquè és un reconeixement de la rumba catalana, però hi ha personatges que crec que podrien estar i no estan. Crec que falten dones. També hi ha personatges que han fet més per la rumba catalana que no tant com Gerteudis o Txarango (amb tots els meus respectes perquè me'ls estimo i són col·legues). Surten al mural, en canvi, no surt la Dolores Vargas que "a lo millor" ha fet més, com Joel que va representar Espanya a la Oti durant els anys 90 fent rumba catalana, o Lolita i la Rosario que també han fet rumba catalana.

En canvi, surt Estopa que fan rumba flamenca.

2. Primera iniciativa de portar la rumba per ser reconeguda com a bé immaterial per la UNESCO:

S: La primera vegada que es realitza una candidatura pel reconeixement de la rumba per part de la UNESCO declarada a Catalunya no va arribar a ser resolta.

3. Singularitat de la rumba catalana:

S: La rumba catalana ja de per si és una fusió. Té influències de la música del flamenc, que aquest mateix té influències de la música àrab, la música llatino americana: la salsa, el bolero, el son; i el rock and roll. Llavors és un gènere musical més alegre que el flamenc, més ràpid, més festiu.

4. Inicis de la rumba catalana:

En el seu naixement sempre compta amb els palmeros i la guitarra amb el ventilador. Hi ha uns creadors de la rumba catalana que són els que han explorat més aquest gènere com Peret (del carrer de la Cera), el Pescailla (de Gràcia), el Chacho. Tot i això, sempre hi ha hagut la polèmica sobre si la rumba es va

originar a Gràcia o al carrer de la Cera, al Raval. Però en tots els gèneres, no hi ha un inventor concret sinò la suma de molts artistes que van influir.

Sí que és veritat que el màxim exponent de la rumba és en Peret, degut a la seva trajectòria. El fet d'anar al concurs *d'Eurovisión*, portar la rumba a les Olimpíades...

El que passa és que abans d'ell hi havien gitanos que també feien rumba i no havien sigut reconeguts. Gitanos d'edat avançada ens han dit que l'autèntic inventor de la rumba era l'Orelles, fins i tot el Garrotín de Lleida. Per mi el màxim exponent i creador és el Peret per la gran creació de temes dins de la rumba catalana i la seva exposició. És el que va definir més la rumba catalana com a gènere. El Pescaïlla també va ser un creador, però està més eclipsat per la figura de la Lola Flores; era més el guitarrista de la Lola Flores (que també va enregistrar discos i també cantava rumba catalana) i no va estar tant explotat com el Peret.

No obstant això, la Lolita Flores reclama la figura del seu pare com a figura central del gènere degut a que era més gran que en Peret. Hi ha pel·lícules on es pot veure al Pescaïlla tocant "La noche del Hawaiano" abans que Peret.

5. La influència de Cuba en la rumba catalana:

Tot lo que feia en Peret, es convertia en un èxit, perquè tothom ho cantava: "Muerto vivo", "Gitana Hechicera", "Una lágrima cayó en l'arena"...

Peret també era molt savi i agafava molts temes cubans: "No estaba muerto estaba de parranda". O fins i tot va modificar-ne la lletra d'alguns. A Cuba cantaven: "mataron al negro bembón" i en Peret entonava: "mataron al gitano Antón". Agafava lletres i melodies d'allà i les modificava.

6. MR: Sabries dir-me com es va originar o el perquè de la influència de la rumba catalana amb Cuba?

Jo et diria que una de les primeres van ser les dones gitanes. En molts països sud americans les dones gitanes deixaven els seus homes, fills, i famílies i se'n anaven soles entre els anys 1950 i 1960 a treballar. En aquella època estava

molt mal vist que les dones se'n anessin a treballar soles. Agafaven un vaixell durant 20 dies o un mes i se'n anaven a treballar durant uns quants mesos venent lots de la llar: mantels, coixineres, llençols... Clar van ser elles les primeres que van anar cap allà. Llavors qui van ser les primeres en escoltar la música llatinoamericana? Qui va portar aquestes influències cap aquí? Després van anar-hi els homes. Però al final, els homes tocaven perquè les dones ballessin. Les dones gitanes inventores de la rumba, és la meua teoria. No ha de perquè ser la bona, però és el que penso. Si elles van viatjar en les mateixes dates on es data la creació de la rumba catalana, també van tenir influència cap al gènere.

La rumba flamenca ja existia, eren tanguillos però no acabava de ser rumba flamenca.

La rumba a Cuba, ja és un gènere en sí. Però si vas a l'arrel, arribes a Àfrica.

7. MR: Des de la rumba i l'educació què me'n pots dir?

S: És un gènere que es deixa al carrer no obstant haver nascut a Catalunya. No reconegut per les institucions perquè és un gènere que no està entès com a gènere Català.

Es va reconèixer per la Generalitat, no obstant a la programació de les festes majors la rumba catalana és gairebé inexistent. En canvi, la sardana mai falla, en qualsevol poble s'acostuma a programar-la. En canvi la rumba que a tothom li agrada, tothom balla, i tothom canta no es programa. Perquè?

A les diferents escoles que visiten el EcoMuseu, els dic als alumnes: *<Vosaltres sou rumberos! I no ho sabeu>*. Ells em diuen que no, que no! I els responc que alguna vegada a casa han escoltat algun tema de rumba, els hi canto algun tema com "Sarandonga" i llavors tots reconeixen aquest gèneres.

8. Com es treballa des de l'Ecomuseu:

Vaig a les escoles i elaboro diferents tallers en vers la rumba. Taller de cajons. Apren a ser un rumbero xispasso, un teatre d'ombres sobre l'arribada del poble gitano...

Es fan també visites guiades dins de l'Ecomuseu mostrant el fons de més de 7000 imatges i com va sortir el projecte. S'expliquen els murals de la rumba catalana i es realitza un itinerari pel Carrer de la Cera on hi ha informació que es desplega a través de QRs. Després es torna al museu i es fa un petit concert.

Tot això a l'educació primària i l'educació secundària.

Actualment estem en un catàleg de l'ajuntament de Barcelona que es diu la xarxa antirumors. Llavors allà escoles i entitats poden accedir a nosaltres de forma gratuïta i a nosaltres ens paga l'ajuntament.

Fora de Barcelona però, és inexistent. És un gènere despreciat, menyspreat. Ho relacionen molt al moviment "barriobajero", drogues... No és així.

Sí que hi ha rumba dels chichos, el torete, que ha creat aquest imaginari. Però aquella música és diferent a la rumba catalana. Racisme estructural. I patim antigitanisme.

Quan contracten als rumberos hi ha por de la mítica fama dels cosins.

Grups com Txarango, Gertrudis, són contractats i cobren molt bé. Però en canvi, sobre els escenaris els rumberos "autèntics" no hi som. Alguna cosa estem fent malament.

També estan creats els jocs rumberos. El joc de la oca, la baralla de poker i el parxís. Amb els rumberos il·lustrats.

L'entitat neix al 2018. Just quan es van realitzar els murals del carrer de la Cera, però el museu en si es va obrir farà vora d'una any. Entre el 2020 i el 2021. Però durant la pandèmia no vam poder arrancar.

Una de les missions de l'Ecomuseu és lluitar contra l'antigitanisme. Es parla de l'arribada del poble gitano, la seva bandera i costums. I la rumba catalana com la seva creació amb tots els artistes que han derivat d'aquí.

9. Els païos i la rumba:

La rumba s'ha tornat un gènere popular. I hi ha molts païos que fan rumba catalana molt ben feta. Sempre hi haurà els més puristes que diran que això no

és rumba catalana. La Troba Kung Fú, agafa a gitanos per que soni autèntica. O per exemple Rumba Tres. Hi ha païos que fan rumba catalana.

Els grans èxits dels grans artistes d'Espanya són rumbes: "Corazón Partido" d'Alejandro Sanz més lenta, però una rumba. Paco de Lucía perquè el coneixen? En molts casos, pel tema "Entre dos aguas" que també és una rumba. Camarón, el rei del flamenc, "Soy Gitano" o "Volando Voy" dues altres rumbes. Fins i tot, la Rosalia amb el tema "Millonaria", també parlem d'una rumba.

10. Elements claus de la rumba catalana:

Palmes, ventilador, algún bongó...

Un ventilador ja és rumba.

El bressol de la rumba catalana es troba dins del carrer de la Cera, molts artistes han sortit d'aquí.